

קישור להקלטה:
bit.ly/manitou1-4

נר מצווה, שיעור ראשון תמלול

מניטו: טוב, אז אמרתי כבר שנגמור את הפרק על חנוכה, ומשבוע הבא נתחיל בקטע אחר בכתבי הרב. מי שיש לו את 'מאמרי הראי"ה' חלק ראשון, שיביא אותו. התחלנו בדף יב, ב'נר מצווה'. והתחלנו בעניין של ארבע המלכויות, אתם זוכרים את זה? אני לא זוכר בדיוק איפה הגענו, ולא זוכר אם דיברנו על העניין של 'מלכות ישמעאל'. דיברנו על זה? טוב, אולי אני אתחיל בזה, אז רק דקה. זה נמצא בדף יח.¹ אז אם אני זוכר, ראינו מקור אחד במדרש רבה, יש עוד מקור בויקרא רבה על החלוקה של כל המלכויות (ויקרא רבה יג, ה).² אני רק רוצה להתחיל מההתחלה, ותזכירו לי איפה הגענו.

כל העניין של המלכויות זה מתחיל מיד אחרי דור המבול. אם אני זוכר היטב זה בספר בראשית בפרק ט או בפרק י. אז מדובר בצאצאי נח, דרך שם חם ויפת, ולא כרגיל, התורה מספרת דרך כמה פסוקים על נמרוד. אתם זוכרים את זה? אם יש פה ספר בראשית. אתה יכול למצוא את זה?

קהל: אולי שאני אקרא את זה בקול רם? בראשית י פסוק ח, כן? – "וְכֹשׁ יָלַד אֶת נִמְרֹד הוּא הָיָה לְהִיטָה גִבּוֹר בְּאַרְצָא. הוּא הָיָה גִבּוֹר צֵיד לְפָנָיו ה' עַל כֵּן יֵאמָר כְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צֵיד לְפָנָיו ה' (בראשית י, חט).

מניטו: ויש עוד פסוק: "וראשית ממלכתו..."

קהל: "וַתְּהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בְּכָל" (שם, י).

1. נר מצווה, עמ' יח, ד"ה "ויש בני אדם".

2. מקורות נוספים במדרש על נושא ארבע המלכויות: בראשית רבה ב, ד; שם טז, ד; ושם מב, ב.

מניטו: בבל. זה מה שחיפשתי. אז ראשית המלכויות זה כפבל, והראש של הראשית הזה, אם אפשר לומר, זה נמרוד. ולפי המדרש נמרוד הוא היה הרודן הראשון שהשליך את אברהם לאור כשדים בכבשן. זוכרים את המדרש הזה (בראשית רבה לח, יג).

גלות המין האנושי בדור הפלגה

אז פה יש דבר חשוב ומעניין שאני רוצה להתחיל בו: שמיד אחרי המבול, מה קורה? זה דור הפלגה. אחרי הכישלון של בבל, בדור הפלגה, זה כבר הפיצול, הפילוג של מין האנושות שהייתה אחת, לפי הפסוק הראשון של פרק יא: "וַיְהִי כָל הָאָרֶץ שְׂפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֶחָדִים".

זה נושא בפני עצמו, אבל זה נושא חשוב מאוד, מכיוון שהגדרה של האדם זה: 'חי המדבר' (ספר הכוזרי א, לה), ואנחנו רואים את זה כבר בפסוק שביעי של פרק ב: "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה" – תראו איך אונקלוס מתרגם: "לרוח ממללא". ותראו את הפירוש של רש"י, שמה שמאפיין את האדם זה רוח הדיבור, כוח הדיבור. זה נושא בפני עצמו.³ אז כשהתורה אומרת: "וַיְהִי כָל הָאָרֶץ שְׂפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֶחָדִים" – זה סימן, זה רמז, זה יותר מ... אצלנו – זה, נאמר, רמז. אבל לפי המקרא זה יותר מרמז – זה ההוכחה שכל מין האנושי היה אחד. וההסבר הוא פשוט מאוד: אם ההגדרה של האדם זה להיות 'חי המדבר', כשהתורה אומרת שכל הארץ הייתה מדברת "שְׂפָה אֶחָת", זה הסימן, זה ההוכחה שהיה איחוד – עם אל"ף – בכל העולם, בכל המין האנושי. זה מובן? זה מה שאנחנו קוראים בתרבות המודרנית: "האיחוד של האוניברסליות", אם אפשר לומר את זה.

טוב, אז מכאן יש הרבה כללים שאפשר ללמוד, אבל רק בקצרה. זאת אומרת, מאז דור הפלגה, אחרי פילוג המין האנושי שהיה אחד – אחר כך אני אולי אחזור קצת על הפסוק עצמו כדי להסביר את פשט הפסוק, אבל מכל מקום הכלל הבסיסי הוא חשוב מאוד – כשהתורה אומרת שכל העולם היה מדבר בשפה אחת, זה – אני מדייק: גם רמז, סימן, והוכחה שפעם היה בעולם מה שאנחנו קוראים בבחינה אידיאלית: אוניברסליות. אבל זה נאבד. וזה נשאר רק בתור רשם, בתור... מי שמכיר את המושג 'רשימו' בקבלה, זה ממש אותו עניין: איזה מין רשימו של אחדות העולם שנשאר כחלום, החלום של האוניברסליות. ולכן, דרך כל תרבות – החלום הזה מתעורר שוב. מה קרה כתוצאה מהפילוג של המין

3. רש"י לבראשית ב, ז: "לְנֶפֶשׁ חַיָּה" – אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו של אדם חיה שבכולן, שנתוסף בו דעה ודיבור".

האנושי? אנחנו נמצאים [מוצאים] המושג: 'הגויים' – "לְשׁוֹנְתֶם בְּאַרְצֵתֶם לְגוֹיֵהֶם" (בראשית י, לא). מה זה 'הגויים'? זה התוצאה של הפילוג של המין האנושי.

ופה יש כלל חשוב, זה גם נושא בפני עצמו: יש אשליה בעולם היהודי, בעולם ההשכלה של היהודים, שהמצב של גלות – של Diaspora בלועזית – זה שייך לעם ישראל. אבל זו טעות. המצב של הגלות זה המצב הטבעי של אומות העולם, שהם 'הגויים', שהם התוצאה של הפילוג של האיחוד של כל המין האנושי מאז בבל. זה מובן? וזו הטעות של המשכילים היהודים שחושבים – שוב אני מגדיר באותה הגדרה – שהמצב הטבעי של היהודי זה להיות ב־Diaspora, בפילוג, בפלגה. אבל לפי התורה – אתם רואים, זה פשוט מאוד – זה ההפך: זה המצב הטבעי של הגויים, להיות ה־Diaspora של בני נח. זה מובן?

ופה מתחילה התחרות בין המלכויות ובין ישראל שמתחיל מגזע אברהם. ואחר כך אני אחזור לזה. זו התחרות בין המלכויות פשוטם כמשמעם – אין להם לא פשט, ולא משמעות, אבל, אם אפשר לומר... (צחוק) – ומלכות המשיח, שמתחיל להתעורר מאברהם אבינו. ופה יש שתי אסטרטגיות שונות לגמרי של ההשגחה כדי להחזיר את האיחוד של העולם. האסטרטגיה הראשונה זו האסטרטגיה דרך הגויים, דרך כישלון מתמיד. אין... יש כמין פטאליות, נאמר, איזה מין גורל שאי אפשר לצאת ממנו: זה כישלון אחרי כישלון. כל מלכות מביא, מגיעה למשבר, להרס, להרג, ואחר כך באה מלכות אחרת. אתם מבינים? זה הקו הראשון של המלכויות.

הפסוק שלנו אומר בדיוק: "רְאֵשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בְּכָל", וזה מתחיל בנמרוד ובִּבְכָל. אחרי בבל זה מדי־פרס, יוון, רומי, ורק אחר כך, בשלב החמישי – זה מלכות המשיח שמתעורר. אבל מאז התחלת ההיסטוריה של המלכויות, כבר מופיע את הזרע של המשיח עם אברהם אבינו. תפסתם את זה? ולכן כל ההיסטוריה, עד סוף הגלגולים של המלכויות, זה תחרות בין המלכויות ועם ישראל שהוא ה – נאמר, לפי מה שנלמד עם המהר"ל – 'הרחם' של המשיח, זה 'כנסת ישראל'.

ולכן מיד מתחילים שני קווים – לא רק מקבילים, אלא – "וּלְאֵם מְלֹאִם יֵאָמֵן" (בראשית כה, כג), כמו שנאמר בין עשיו ליעקב. אי אפשר שאחד יהיה מנצח וגם השני. זה או זה, או זה.⁴ זה שתי אפשרויות. והאפשרות הראשונה זה מה שנקרא 'המלכויות' – ונראה מייד למה יש כישלון מתמיד, איזה מין גורל שאי אפשר לצאת מזה. ורק בסוף התהליך של המלכויות

4. מגילה ו' ע"א: "קסרי וירושלים, אם יאמר לך אדם: חרבו שתיהן – אל תאמן, ישבו שתיהן – אל תאמן. חרבה קסרי וישבה ירושלים, חרבה ירושלים וישבה קסרי – תאמן. שנאמר (יחזקאל כו, ב): 'אֶמְלֶאָה'".

– ולפי מה שאני למדתי רק המהר"ל הצליח להסביר את הנושא הזה באופן ברור, שיש איזה מין הכרח לעבור את ארבעת השלבים האלו: הצד של מלכות בבל הקדומה, אחר כך מלכות מדי, אחר כך יוון, אחר כך רומי. זוכרים את כל זה, כן? למדנו את זה כבר? שיש איזה מין הכרח שכל הכוחות של זהות האדם יתגלו ויתפשטו: כוח הטבעי, הנפש – זה בבל, אחר כך כוח הרגשי – זה מדי, אחר כך הכוח השכלי – זה יוון, ואחר כך באה המלכות הרביעית – רומי – שכולל את כל הכוחות האלו, ושמתחלה לישראל, ולוקח ממנו את השם של ישראל: זה עשיו ויעקב. זוכרים את זה, כן? זה מובן? טוב. אני לא רוצה להיכנס לפרטים, רק אני רוצה להסביר איך זה התחיל ואיך יהיה הסוף.

מלכות ישמעאל (א)⁵

וכשהמהר"ל היה מסביר את כל העניין הזה, הוא שואל שאלה חשובה מאוד. אחר כך אני אחזור על התהליך של המלכויות, עד שאנחנו מגיעים לעם ישראל בפרט. הוא שואל את זה ככה, זה בדף יח:

”והיכן רמז מלכות ישמעאל, שהיא מלכות רבתא ותקיפא? ותשובת שאלה זאת, מה שלא זכר מלכות ישמעאל”.

כי אנחנו מוצאים בהיסטוריה תחרות תקיפה, כמו שאומרים, עם ישראל, בין ישמעאל וישראל. ולכן יש שאלה: למה אין רמז לכאורה במקורות למלכות ישמעאל, ורק המלכויות זה הגויים? זאת אומרת, שוב אני חוזר על זה: בבל – ויצאנו מבבל עם אברהם, וסוף סוף עם משה רבנו ממצרים – זה סוף בבל הקדומה. ואחר כך פרס ומדי – ויצאנו עם עזרא ונחמיה. ואחר כך זה היוונים – יצאנו עם החשמונאים, זה הנושא של חנוכה. ואחר כך רומי – ויצאנו עם הציונות. ולכן מוכרח ללמוד תורת הציונות לפי התורה. גם כן: ללמוד התורה לפי הציונות (צחוק). זה אותו נושא. וזה הנושא שלנו. אז בכל זאת אנחנו רואים שיש גם, דרך כל התהליך הזה, בעיה עם מלכות ישמעאל, שהיא ”מלכות רבתא ותקיפא”. ואנחנו עכשיו מגלים איזה כוח יש למלכות, לישמעאל. חוץ מהנפט, זה נושא בפני עצמו,

הַחֲרָכָה; אם מליאה זו – חרבה זו. אם מליאה זו – חרבה זו. רב נחמן בר יצחק אמר מהכא (בראשית כה, כג): ’וְלֹאִם מְלֹאִם יֵאָמֵר’.

5. להרחבה על הנושא של ישמעאל, ראו נספח בסוף הספר: קווים לאפיון זהותו של ישמעאל במשנת מניטו.

6. על ההקבלה בין יציאת בבל של אברהם מאור כשדים, לבין יציאת מצרים, ראו בגבורות ה' למהר"ל, פרק ה.

אלא – התקיפות. שאולי לא הייתה שנאה כל כך גדולה נגד ישראל אלא עכשיו, כשהכוח של ישמעאל פמלכות מתגלה. וזה לא רק קדאפי, וזה לא רק חומייני, זה כולם בבת אחת. כולל – לא אמרתי ראש ממשלת ישראל (צחוק) – אבל כולל כולם.

אז המהר"ל שואל את השאלה שלו:

"והיכן רמז מלכות ישמעאל [...] ותשובת שאלה זאת מה שלא זכר מלכות ישמעאל, כי לא יחשב הכתוב רק המלכות שקיבלו מלכות קדישין עליונים, שירשו מלכות ישראל וכוחם".⁷

הבירור של הזהות העברית בתקופת האבות

אבל אני אסביר את זה, מה שרצה לומר המהר"ל: כשהכתוב, דהיינו המקרא, הפסוקים שלנו, רומזים על המלכויות עד סוף תהליך המלכויות, בסוף האלף השישי – ואנחנו נמצאים בסוף האלף השישי⁸ – אז הכתוב מונה רק המלכויות שגזלו את המלכות מישראל. זה מובן? לכן אמרתי: יש בזה עניין של גזל. שהשרים שלהם, "קדישין עליונים", לקחו את המלכות מהקב"ה. זאת אומרת, בהיסטוריה, המלכויות האלו לקחו את המלכות מישראל. התחרות מתחילה בין נמרוד ואברהם, ומייד אני אחזור לזה.

"וַתְּהִי רְאֵשִׁית מִמֶּלְכֻתוֹ בְּכָל" (בראשית י, י). ובאותו זמן, אברהם, שהיה "אַבְרָם הָעֶבְרִי" (שם יד, יג), היה "אב לארם" (ברכות יג ע"א). זאת אומרת, מכל הגויים האלו יש גוי אחד שלא נמנה עם שבעים הגויים האלו, ושנקרא 'ארם'. זה נושא בפני עצמו, כי יש מקורות שארם כלול בשבעים האומות (פסיקתא זוטרית בראשית ט, יט), יש מקורות שארם הוא מחוץ לשבעים האומות (מדרש הגדול, נח), אבל זה נושא לחרוד. וגוי בין הגויים, שהיה הגזע האמיתי של אדם הראשון, דרך נח, דרך שם – גם שם, כולל יפת וחם, אבל דרך נח נאמר, דרך שם – אף על פי שארם לא נמנה עם השמים במקור אחד אבל במקור שני כן, זה לא קל ללמוד את הנושא, זה נושא בפני עצמו, אולי פעם נגיע לזה – ושומר על האפשרות הכי קרובה לזהות האמיתית של אדם הראשון, זה נקרא 'ארם'. והתחרות מתחילה בין בבל כמלכות וארם כמלכות. וזה מתחיל בנמרוד ואברהם. צריך תהליך קשה מאוד, עד שהעבריות של העברים תתגלה מתוך הקליפה הארמית, אבל זה דווקא מתוך האומה הארמית – שהיא אומה ואינה אומה, כבר

7. מניטו ממשיך לעסוק בשאלת מלכות ישמעאל בהמשך השיעור, עמ' 130.

8. השיעור ניתן בשנת ה'תשמ"ח, 1988 למנינים.

מאז, כבר באותה תקופה – שזה היה יכול להיות לצאת. לכן אברהם יוצא מארם. זה מספיק מובן? כן? ארם זה משפחה מיוחדת בין הגויים שאינה דומה לכל גוי, שהוא כבר איזה מין מיוחד, מנותק מהאיחוד של הזהות האנושית. אלא, סוף סוף, נשאר בעולם – וזה נקרא 'ארם' – משהו דומה לגזע המרכזי שבא מאדם הראשון. זאת אומרת, הייחוד, עם יו"ד, של המין האנושי. זה נשאר בתוך הקליפה של ארם וזה נקרא "אַבְרָם הָעֶבְרִי".

ולכן, אתם יודעים את התהליך: אחרי אברם צריך להגיע למדרגה של אברהם. ואחר כך בירור: לא כל אברהם, אלא רק "כִּי בִּיצְחָק יִקְרָא לָךְ זֶרַע" (בראשית כא, יב). ועוד בירור: לא כל יצחק, אלא ביצחק, רק יעקב, ואז כשיעקב מגיע למדרגת ישראל אז מתחיל ההיסטוריה של עם ישראל כישראל. אבל זה מתחיל כבר מאברהם, דהיינו מאדם הראשון.⁹

קהל: ומהאימהות.

מניטו: טוב, זה נושא – לא צדדי, אבל זה נושא אחר. פה מדובר לא ב'כנסת ישראל', אלא בזוהר של ישראל, זה דרך האבות. לכן דיברתי רק מאברהם. איך נעשה הבירור הזה? זה הודות האימהות, אבל זה נושא אחר. זה מובן? אז התחרות מתחילה בין נמרוד ואברהם.

המאבק בין גזע נמרוד ובין גזע אברהם

אז אני מתחיל בזה: כל המלכויות האלו, זה מלכות שגנבו את השררה, נאמר, את המלוכה, את האדנות, מהגזע המשיחי שמתחיל מאדם הראשון. יש לנו הרבה מדרשים שאומרים שבפעם הראשונה – בעיקר זה פעמיים: זה במגילת רות, במדרש על מגילת רות (רות רבה ח, א),¹⁰ ועל ספר בראשית על הפסוק של שות (בראשית רבה כג, ה) הוא נקרא שות, כי אמרה "כִּי שָׁת לִי אֱלֹהִים זֶרַע אַחֵר תַּחַת הֶבֶל, כִּי הִרְגוּ קַיִן" (בראשית ד, כה). המדרש אומר: כבר באותו דור היו מחכים למשיח. כל פעם שנאמר 'זרע' זה רמז לזרע של המשיח (מדרש רות ז, טו).¹¹

9. וראו בספר הכוזרי א, מז.

10. רות רבה ח, א: "ר' הונא אומר כתיב (בראשית ד, כה) 'כִּי שָׁת לִי אֱלֹהִים זֶרַע אַחֵר', זרע הבא ממקום אחר. ואיזה זה? זה מלך המשיח". וראו עוד בהערה הבאה.

11. ראו רות רבה ז, טו. בפסוק המציין את הולדת שות לא נאמרה המילה 'בן', אלא 'זרע', והמדרש מלמד שזהו סימן שאותה תולדה קשורה למשיח: "אמר ר' חוניא: מברכותיהן של נשים לא נתקעקה ביצתו של דוד בימי עתליהו. ורבי תנחומא בשם רבי שמואל אמר: שמה כתיב (בראשית יט, לב) 'וַיִּנְחֶה מֶאֱכִינוּ זֶרַע'. אין כתיב כאן בן, אלא 'זרע', אותו הזרע שהוא בא ממקום אחר. ואיזה זה? זה מלך המשיח".

ולכן שוב אנחנו מוצאים את הפסוק במגילת רות, בסוף מגילת רות, מי רוצה למצוא?
בברכות של נעמי לרות.

קהל: למה כתוב שם "זרע אחר"?

מניטו: אתה בטוח שיש גם "אחר"? אה, זה יפה... (צחק)

קהל: "ויהי ביתך פריץ אשר ילדה תמר ליהודה מן הזרע אשר יתן ה' לך מן הנצרה הזאת, ויקח בעז את רות ותהי לו לאשה" (רות ד, יב"ג).

מניטו: זה, זהו: "מן הזרע". המדרש השני זה על הפסוק הזה, שזה זרע, זהו זרעו של המשיח. זה מובן? ולכן התחרות מתחילה בין נמרוד ואברהם, ופה זה המקום של השאלה של המהר"ל: איפה נמצא ישמעאל? כי אנחנו יודעים שיש תחרות לא רק בין עשיו ליעקב, אלא גם בין ישמעאל ויצחק. ואנחנו חיים את ה....

אז אני אתחיל בין נמרוד ואברהם: השם של נמרוד מורה כבר על זהותו. כמו שאומרים: "כשמו כן הוא". זה לשון 'מרידה', מרד. וזה מי שמרד נגד, כלפי, על ריבוננו של עולם. זה מובן? ולכן נקרא נמרוד. "גבר ציד לפני ה'" (בראשית י, ט), כן? אברהם ונמרוד היו מתמודדים עם אותו מצב של העולם – מצב של קלקול. ולכן גם נמרוד וגם אברהם מתחילים מאותה חוויה. המרידה שלהם היא שווה בהתחלה: זה המרידה נגד המצב של העולם. אבל התוצאה שאליה נמרוד מגיע, והתוצאה, המסקנה של אברהם – הן הפוכות לגמרי. נמרוד מגיע למרידה נגד ריבוננו של עולם, ודווקא אברהם מתחיל תהליך של תיקון העולם לפי רצון הבורא. המרידה שלהם, האי־נוחות שלהם, נאמר, זה כלפי מצב העולם. העולם הגיע למצב של קלקול. ולכן אברהם מחליט להיות עבד הבורא, כדי "לתקן עולם במלכות שדי", ונמרוד דווקא הוא מורד נגד בורא עולם. זה מובן?

ולכן פה יש השורש של שתי גישות לתרבות האנושית, שזה כל אדם נולד: או כמו נמרוד... לא, לא נולד – מהלידה בוחר: או כמו נמרוד או כמו אברהם. זה מובן? זאת אומרת, מכל מקום, היהודי האמיתי הוא לא – איך אומרים את זה, איך אפשר לומר – הוא לא יכול להיות מבסוט ממצב העולם. יש אולי מילה יותר יפה מזה? (קהל: מרוצה) – מרוצה. הוא לא יכול להיות מרוצה ממצב העולם. כל עוד שהבורא אינו מרוצה – זה חוצפה כלפי שמיא להיות מרוצה. זה מובן? ולכן הגמרא אומרת: "צדיקים אין להם מנוחה" (ברכות סד ע"א). זה מאותה ברייתא, כן? מכיוון שכל עוד לא הגענו אל המנוחה ולנחלה, להיות מרוצה ממצב העולם

זה סימן של רשעות. זה מובן? רק רשע יכול להיות מרוצה מ...¹² ולכן אברהם יכול להבין את נמרוד, ונמרוד יכול להבין את אברהם. אבל המסקנה של כל אחד מהם – הן הפוכות. ולכן הם שונאים אחד את השני. בעיקר נמרוד שונא את אברהם, ומשליך אותו לכבשן (בראשית רבה לח, יג). וזה כל התהליך דרך כל המלכויות, כולל המלכות הלפניאחרונה – זה היה המלכות של הנאצים, ועכשיו המלכות האחרונה של הגלגולים של רומי – זה רוסיה. ולכן זה או זה, או זה. ומייד מי שלוקח את המקום של נמרוד יש לו רק שונא אחד: זה גזע אברהם.¹³ הבנתם את זה?

ולכן, אני אסכם את הנקודה הראשונה ההיא: או להיות במרידה נגד הבורא, או להיות במרידה נגד מצב העולם – איך להגדיר את זה? הגלגולים של העולם מחטא אדם הראשון והלאה – ולהחליט לתקן את העולם לפי מחשבת הבריאה של הבורא, ולהיות עבד הבורא – זה אברהם. ולכן אין שום אפשרות אחרת: כל בן אדם, כפי שאמרתי, או בוחר כמו נמרוד, או בוחר כמו אברהם. ברור שיש כמה מדרגות ביניהם, אבל אני מתכוון לעמדות הבסיסיות, שיש קוטביות פה: יש רק שתי אפשרויות – או נמרוד, או אברהם. ולכן מובן לנו למה הייתה תחרות כל כך נוראה בין המלכויות וזרע המשיח, שמתחיל להתעורר, להתגלות, עם אברהם ושרה, דהיינו "ואלה תולדות אברהם, יצחק"¹⁴ – התולדות, שוב, מתחילות עם יצחק. זה מובן? טוב.

קהל: רציתי לשאול: מה עם שאר האומות הנוצריות, מלבד רוסיה?

מניטו: כל העולם הנוצרי זה אדום. ואדום – יש לו כמה משפחות, כמה אפשרויות, כמה פנים. לפי תהליך הזמן, אנחנו רואים שפעם זה היה צרפת, פעם זה היה ספרד, פעם זה היה איטליה, פעם זה היה אנגליה, פעם זה היה גרמניה אולי. עכשיו הגיע התור של... אבל זה אותה מלחמה נגד ישראל, שהתחילה ברומי, ושממשיכה דרך גרמניה, עם הרוסים. זה

12. אחת הדוגמות לרשעות שכזו היא יחסו של ישמעאל לעולם, לפי הפירוש של מניטו על הצחוק של ישמעאל לעומת הצחוק של יצחק, בעקבות דברי התוספתא (סוטה ו, 1). ראו בפירוט בכי מציון לפרשת וירא, ובסוד מדרש התולדות כרך ה, עמ' 63-67.

13. לפי הקשר הדברים, נראה שכוונתו של מניטו אינה ל'גזע' במובן האתני – שהרי מאברהם יצאו גם עשירי וישמעאל, שני מתחרים נוספים לעם ישראל – אלא ל'מורשת אברהם' הנושאת את זרע המשיח ותיקון העולם. ראו למשל בשיעורי הרב על נתיב התורה, שיעור 5: "מי שיש בו גאווה, סוף סוף, הוא לא מאמין בבורא עולם, לא מאמין בעם ישראל, לא מאמין בתורה. הוא מראה את עצמו כאילו (מאמין). אבל הוא מגזע נמרוד ולא מגזע אברהם. הבנתם את זה? זה עניין הגאווה".

14. בראשית כה, יט: "וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אֲבִרְהָם, אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק".

אותם דברים. מה אמר היטלר, יימח שמו? "זה אלף שנים – או היהודים או אנחנו". מה עושים הרוסים? או הם או אנחנו. זה הסימן שישראל הוא באמת ישראל. כשהנמרוד של הדור הוא נגד ישראל – זה הסימן שישראל הוא הישראל האמיתי. והבנתם מה שאני אומר. ודווקא, ולא במקרה, הבן ברית שלו זה ישמעאל! לא במקרה! ונראה מייד את העניין.¹⁵

סוד הגיור

אז אני רוצה להסביר בקצרה, למה התהליך של המלכויות זה כישלון מתמיד. כפי שאמרתי, יש רק אפשרות חיובית אחת: זה להצליח מלכות המשיח דרך ישראל, דרך גזע ישראל. וההבדל: שאי אפשר להצטרף למלכות זו או אחרת אלא כעבד, אבל כל בן אדם יכול להצטרף לישראל כישראלי לכל דבר. דברי הגמרא, זה הלכה כן? "טבל ועלה – הרי הוא ישראל לכל דבר" (יבמות מז ע"ב). וזה הגיור לישראל. הבנתם את זה?

למשל, אני אסביר את זה, רק דקה: צרפתי לא יכול להיות גרמני. יהודי לא יכול להיות לא צרפתי ולא גרמני, אבל אני חוזר: אצל הגויים כן? (צחוק קל). צרפתי לא יכול להיות גרמני, גרמני לא יכול להיות צרפתי. יש אפשרות שצרפתי אחד יקבל את הנתינות של גרמניה, אבל זה לא הופך אותו לגרמני. רק צאצאיו אחרי כמה דורות זה גרמני ממוצא צרפתי. אבל הוא עצמו נולד ונפטר צרפתי. או גרמני בצרפת – נולד ונפטר גרמני. קיבל את האזרחות, אבל זה לא הזהות. הבנתם את ההבדל? יש רק זהות ישראל שאפשר לקבל. להצטרף לישראל זה אפשר. 'להתייחד', אומרת מגילת אסתר (ח, יז), וזה סוד הגיור.

אולי אני ארחיב קצת בדיבור על זה, כי לא פעם ציינתי את זה: יש איזה מין פרדוקס במילה 'להתגייר'. כי בעברית 'גר' זה 'זר'. מה זה להתגייר? דווקא אנחנו רוצים לומר את ההפך! תפסתם את הפרדוקס שיש בזה? אלא מכיוון שישראל הוא הגר של העולם, להיות ישראל זה להתגייר. זה בין הפשט ובין הדרש, זה קצת יותר הדרש, אבל זה גם פשט. יש הסבר חסידי על זה, אני לא זוכר איזה רב, אבל סוף סוף זה יוצא מהבעש"ט. יש פסוק שאומר: "כִּי גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אִתָּם עִמָּדִי" (ויקרא כה, כג), זה הפסוק. זה הקב"ה שאומר לישראל. וההסבר

15. ראו סוד מדרש התולדות, כרך ז, עמ' 294, הערה 764: "גלות אדום מתחלקת בגדול לשני אזורים: אדום – הנצרות, וערב – האסלאם. כשמדברים על גלות אדום, הכוונה היא לגלות אצל האומות הנוצריות, צאצאי האימפריה הרומית, הוא אדום, וגם לגלות אצל האומות הערביות, כי שרו של אדום הוא גם שרו של ישמעאל. העובדה ששרו של ישמעאל הוא שרו של אדום באה לידי ביטוי בכל יום מחדש מאז באנו בחזרה לארצנו. כשישמעאל צריך, שרו של אדום בא לעזור. כשאדום צריך, שרו של אדום בא לעזור. זה אותו שר, זו אותה צרה בשבילנו. זה כל כך בולט".

החסידי ששמעתי, זה לפני אולי חמישים שנה, אומר ככה: אם אתם רואים את עצמכם כתושבים בעולם – אני גר בעולם. ואם אתם רואים את עצמכם כגרים בעולם – אני תושב העולם.¹⁶ תפסתם את ה...? וזה הרגישות של היהודי כבן אברהם. הוא אמר, הראשון שהוא אמר: "גֵר וְתוֹשֵׁב אֶנֶכִּי עִמָּכֶם" (בראשית כג, ד), כשהיה מדבר עם בני חת. וזה הזהות של היהודים: אנחנו התושבים האמיתיים של הארץ, אבל אנחנו דווקא מרגישים את עצמנו כגרים, כל עוד שהוא לא תושב. זה נקרא, היישוב האמיתי זה היישוב שלו (צחוק קל). זה מובן מה שאני מסביר פה? ולכן להצטרף לישראל, זה כפשוטו כמשמעו: להתגייר, להפוך לגר בעולם. זה מובן? טוב. אז מה הייתה השאלה שלך?

יעקב אשר פדה את אברהם: הבן מזכה את האב

קהל: יש משהו שאני לא מבין: איך זה יכול להיות שמלכויות הם שונאים את בני אברהם, שהם היו מבני אברהם? שהם בניו לאברהם פה, בני בניו של אברהם.

מניטו: כן, אני אסביר את זה גם. תפסתם את השאלה? הבנתם את השאלה.

אז מה קורה? יש שבעים גויים, ויש גזע אברהם. והמשפחה של אברהם אינה נמנית בין הגויים. זה 'בריאה חדשה' לפי לשון המקרא, בריאה חדשה.¹⁷ "עם נבְרָא" אומר המקרא (תהילים קב, יט). ואיזה בריאה? זה ההתגלות של העבריות של אברהם מתוך הקליפה של ארם. לכן יש כמה שלבים של בירורים. ולכן צריך להוציא מאברהם קודם כול את הקליפה של ארם, דרך ישמעאל, ואחר כך דרך עשיו. הקליפה של ישמעאל היא הקליפה החיצונית, ולכן יוצאת מאברהם דרך הקָר. מאברם, כן? עד שנקרא 'אברהם'. אחר כך הקליפה הפנימית זה עשיו, ויוצאת מאברהם דרך עשיו. ולכן נשאר יעקב, שהוא הוא אברהם. אולי אני אסביר את זה בבחינת חידוש: "אלוקי יעקב אשר פדה את אברהם". לא, איך אומר הפסוק? זה גמרא על פסוק בישעיהו, "אלוהי אברהם אשר פדה את יעקב", לא? "אלוקי יעקב אשר

16. ראו בשל"ה, שער האותיות אות ג, גירות, סימן א: "אלא ביאור זה הפסוק הוא כך: אם גֵרִים, רצה לומר שתזכרו תמיד בין עיניכם שאתם גרים בעולם הזה, אז תהיו תוֹשְׁבִים עִמָּדִי, להיותכם לעתיד דבקים בנצחיותי".

17. על ישראל כברייה חדשה, לאחר שנוצרו שבעים האומות, ראו בראשית רבה לט, יא: "וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גְדוֹל" (בראשית יב, ב), אמר לו: ומנח לא העמדת שבעים אומות? אמר לו: אותה אומה שכתוב בה פִּי מִי גוֹי גְדוֹל (דברים ד, ז) אני מעמיד ממך. אמר ר' ברכיה: אתנן ואשימך אין כתיב כאן, אלא ואעשך, משאני עושה אותך ברייה חדשה את פרה ורבה".

פדה את אברהם?" לא זוכרים את הפסוק הזה? טוב, תזכירו לי שאני אחפש את המקור.¹⁸ יש מדרש מפורסם על זה (בראשית רבה סג, ב).¹⁹ אז המדרש קורא: "יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֶבְרָהָם". זהו, אז זה "אלוקי יעקב אשר פדה את אברהם". המדרש קורא: "יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֶבְרָהָם".²⁰ זאת אומרת בזכות יעקב אברהם נפדה. כמו – מקודם כבר למדנו – בזכות אברהם נח ניצל (בראשית רבה כט, ה). בזכות נח, [ניצל] אדם הראשון, בזכות אברהם... אז סוף סוף זה בזכות יעקב: "אלוקי יעקב אשר פדה את אברהם". והמדרש קורא: "יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֶבְרָהָם". הגמרא אומרת: "ברא מזכה אבא" (סנהדרין קד ע"א) – אנחנו לא יודעים את הזכות של הדורות, עד סוף הדורות. והבן מזכה את האב. לכן, מכיוון שיצחק יצא מאברהם, אברהם הוא אברהם. אם רק ישמעאל היה יוצא מאברם, אז אברהם היה איברהם, לא היה אברהם. הבנתם את ההבדל? יש הבדל עצום! זה לא אותו בן אדם, כן (צחק קל). אבל זה – אנחנו יודעים את זה למפרע. וכן הלאה: אם רק עשיו היה יוצא מיצחק, יצחק לא היה יצחק בן אברהם, היה יצחק אביו של עשיו. איזה מין אליל רומאי. תפסתם את ההבדל? טוב. ורק למפרע מיעקב – יצחק הוא יצחק, ואברהם הוא אברהם. ולכן "יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֶבְרָהָם". זה מובן?

ככל שהמתחרה הוא יותר קרוב, כך הוא יותר מסוכן

טוב. אז אני חוזר. (שאלה מהקהל) לא גמרתי עם השאלה ההיא. ולכן דווקא התחרות היא יותר חריפה אצל צאצאי משפחת אברהם, שהם הקליפה של ישראל. ולכן יש לנו בעיקר שני טיפוסים, אם אפשר לומר: ישמעאל – שנפתור את הבעיה שלו (צחק) מייד עם המהר"ל, ודווקא עשיו שהוא רומי, שמלכות רומי התיימרה לומר: "אני ישראל", מאיפה זה בא? מעשיו.²¹ ולכן רומי זה אדום.²² תפסתם את זה? טוב.

18. ישעיהו כט, כב: "לִכְן כֹּה אָמַר ה' אֵל בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֶבְרָהָם לֹא עָתָה יָבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עָתָה פָּנָיו יִתְחַרְרוּ".

19. ראו גם בסנהדרין יט ע"ב.

20. בראשית רבה סג, ב: "כדאי הוא אברהם להינצל בזכותו של יעקב, הדא הוא דכתיב (ישעיהו כט, כב): 'לִכְן כֹּה אָמַר ה' אֵל בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֶבְרָהָם', יעקב פדה את אברהם".

21. בגמרא (קידושין יח ע"א) נאמר על עשיו שהוא "ישראל מומר". וראו הסבר נרחב לכך בסדר מדרש התולדות, כרך ו, עמ' 234 ואילך.

22. ראו ברשימת צאצאי עשיו ואלופי אדום, בבראשית לו, מג, וברש"י שם: "מַגְדִּיאל – היא רומי". וכן בדברי הרמב"ן והמהר"ל בגור אריה שם על אתר. על פי המיתולוגיה הרומית, רומא נוסדה בידי רומולוס ורמוס, בניו של מרס (בעברית: מאדים).

אז יש לנו שבעים אומות, יש לנו ישראל, ובין שבעים האומות וישראל יש הקליפה של ארם, שהיא מצד ימין – ישמעאל, מצד שמאל – עשיו. כי הקליפה של חסד – זה ישמעאל, והקליפה של דין – זה עשיו. צריך לזכור את זה: זה חסד של הסטרא אחרא ודין של הסטרא אחרא, ובשורשו זה הקליפה של המידה. ולכן היה צריך לנקות את אברהם, הארמי, כן? רק מה שנשאר זה לבן הארמי, הוא כולו ארמי. המדרש אומר: אל תקרי ארמי אלא רמאי (שיר השירים רבה ב, ב). ואתם יודעים, מבינים עכשיו, את כל התהליך, כן? שורש – זה אברהם. מה נשאר? כולו קליפה – זה לבן, אז נקרא לבן הארמי. והעבריות של אברהם זה יעקב, ולכן השנאה היא בין לבן ויעקב.²³ תפסתם איך זה מתפקד? מי שיותר קרוב לאמת – הוא יותר שונא את האמת. יש פסוק בתהילים: "ה' לִי פִּעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בְּשִׁנְאִי" (תהילים קיח, ז). המשמעות היא דומה מאוד: מי שיותר קרוב, הוא יותר רחוק. דווקא מכיוון שהוא יותר קרוב, ורק קרוב – אז הוא נהיה יותר רחוק, יותר מסוכן.²⁴ יותר... תפסתם?

לכן אתם מוצאים את זה, אצל בני ישמעאל: יש – בבחינת שמיים – יש אהדה רבה לישראל. "או! אברהם אבינו!", כן? אבל על הארץ – זה שנאה תהומית. אותו דבר לגבי עשיו – בבחינת השמיים: "או! אלוקי ישראל!". על הארץ – יהוד. זה למדו מישמעאל, כן? (צחוק קל) הבנתם את זה? ולכן צריך שהיהודים יבינו את זה: אין יותר שונא מהאח הלא-אמיתי. כשיעקב פגש את בני לבן, אז הוא אמר להם: "אָחִי!" (בראשית כט, ד). זוכרים את זה? "אָחִי", פתאום, אחי. אז מה הוא, אחי? 'אחי' בערבית (צחוק). טוב, זה בצפון אפריקאית (צחוק). אז אני חוזר לעניין. יש רמז גם לזה במדרש (בראשית רבה עה, ז): "בָּאֲנֹנוּ אֶל אָחִיךָ אֶל עֶשָׂו" (בראשית לב, ז). אתה אמרת אחיך – מצאנו רק עשיו. זוכרים את זה?

23. על ייחודיות השנאה בין לבן ליעקב ראו בהרחבה בגבורות ה', פרק נד.

24. ראו להלן בשיעור השלישי: "אני חוזר על מה שאומר, המהר"ל אומר פה: 'אין גיבור מתקנא אלא בגיבור שכמותו'. חכמי בבל לא היו יכולים להתחרות עם חכמת התורה, מכיוון שלא היו מסוגלים להיות חכמים באותה מדרגה. גם כן חכמי מדי. אבל חכמי יוון כן. תפסו דווקא את הנקודה של אותה חכמה שיש בתורה – אנחנו צריכים אותה, נאמר את זה ככה – גבי האוניברסליות של התרבות האנושית כולה. הספרייה של אלכסנדריה, כן? בתנאי שלא יהיה קשר מיוחד, ייחודי, של העם היהודי. תפסיקו לומר: 'זה החכמה שלנו, זה הכתובת שלנו', תנו את זה לכל העולם כולו – 'אור לגויים' – בלשון יווני, מכיוון שזו הייתה המלכות של אותה תקופה. מה הפסוק בתורה שהוא מתנגד למה שאמר פה הרב? 'כי אין גיבור מתקנא אלא בגיבור שכמותו'. לכן נאמר...? כדי לתקן את זה? זה דבר פשוט ויפה: 'וְאִתְּהָבָה לְרֵעֶךָ פְּמוֹךְ' (ויקרא יט, יח). כי פה יש סכנה של קנאה".

שני מסלולי המשיחיות של ההשגחה

למה יש רק כישלון דרך הגויים בחיפוש של האיחוד של המין האנושי שנאבד בבבל? מכיוון שכל גוי הוא רק חלק מהזהות האנושית. הוא לא יכול להיות, במציאות הוא לא יכול להיות אדם אוניברסלי. כל גוי – יש לו תעודת זהות מיוחדת: 'מין'. ואתם יודעים את העמקות שיש במילה 'מין' בעברית. זה מין בן אדם, אז מייד זה מין, פשוטו כמשמעו. זה לא בן אדם, זה מין בן אדם. למשל: צרפתי – זה צרפתי! גרמני – זה גרמני. גרמני לא יכול להיות צרפתי, צרפתי לא יכול להיות גרמני. בא יהודי, ואותו בן אדם שנקרא 'יהודי' יכול להיות גם צרפתי, גם גרמני, גם בריטי, גם... כל מה שאתם רוצים. ולכן זה בן אדם מסוג אחר לגמרי. כי הוא נשאר יהודי, והוא יכול באותם החיים, בחיים אחד, כך אומרים? להיות גם צרפתי, גם בריטי, גם קוסמופוליטי, כל מיני (צחוק קל). זה יהודי.

ולכן צריך לתפוס את זה: זרע ישראל זה אנושות מתוך האנושות. זה לא אחד מהגויים. וההוכחה – וזה נראה קצת פרדוקסלי – ההוכחה זה דווקא הגלות. בגלות הוכחנו שעם ישראל יכול להיות כל מין בן אדם, ולהישאר ישראל. זה קשה, להישאר ישראל זה בעיה, אבל זה בעיה של הסוכנות, זה לא בעיה שלנו (צחוק), זה בעיה של מחלקת ההסברה (צחוק). אבל אנחנו יודעים שסוף סוף ישראל זה ישראל. והגויים מרגישים בזה. ברוך ה' לא מבינים מה קורה פה, אם היו מבינים – אוי ואבוי. היו ממש... כשמתחילים להבין – אז זה שנאה חריפה, כפולה. פחד! "איזה מין בן אדם זה?! בן אדם שיכול להיות בן אדם? מאיפה זה נובע?"²⁵ [זרע ישראל] זה האסטרטגיה השנייה של ההשגחה. כי דרך הגויים זה כישלון.

החלום של האוניברסליות - ושברו

ואני חוזר על ההסבר: כי החלום של איחוד העולם – הם יכולים לתפוס דרך השכל, דרך אפילו הנפש שלהם. חסידי אומות העולם חולמים ברצינות אותו חלום: להחזיר את איחוד העולם אחרי הכישלון של בבל. זה נקרא אצלם 'אוניברסליות'. אבל במציאות, בבחינה קיומית, 'אקזיסטנציאלית' בלועזית, הם טיפוס מיוחד של אנוש זה ולא אחר. ולכן מיד החלום שלהם נהפך למה שהם קוראים: אימפריאליזם. ומה ההבדל בין אוניברסליות ואימפריאליזם, נאמר? מה ההבדל? אוניברסליות זה החזרת ה – מה שאומר הפסוק – "וְיָהִי כָל הָאָרֶץ שְׂפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֶחָדִים" (בראשית יא, א). כל אחד יש לו הדיבור שלו – "דברים

25. כוונת מניטו כאן למושג 'בן אדם' במישור המשיחי, לפי המשמעות המקראית, ולא לפי המשמעות של העברית המודרנית, המכוונת ליצור אנושי באופן כללי.

אחדים", אבל יש "שפה אחת" לכולם. איחוד – עם אל"ף – לכולם, וייחוד – עם יו"ד – לכל אחד (ירושלמי מגילה א, ט).²⁶ זה המשיחיות. אבל דרך הגויים זה בלתי אפשרי. למה? מכיוון שכל אומה ואומה יש לה הזהות המיוחדת שלה, והיא לא יכולה אחרת, מנסה לכפות את זה על שאר האומות, וזה נקרא: אימפריום. imperial בלטינית. זה מובן?

ולכן זה כישלון מתמיד. אף על פי שהחלום הוא אמיתי. למשל, תיקחו את המהפכה הצרפתית: החלום של המהפכה הצרפתית היה אמיתי! וכשיש ליהודים פיתוי בזה, אפשר להבין, אפשר לזהות: "נו, זה המשיחיות". אבל זה טעות, זה כישלון. מייד, כמה שנים אחר כך, זה האימפריה הצרפתית, נפוליאון. וזה לא במקרה. אם ניקח את המהפכה הרוסית, זה אותו דבר! החלום היה חלום. וגזל כמה יהודים בחלומם. היהודים הרגישו: "זה מה שאנחנו מחכים, אולי הפעם זה יצליח". ומכיוון שאין לנו זיכרון שאין הצלחה, כל פעם זה כישלון, כל פעם – אנחנו: "הפעם זה יצליח", ולכן היהודים קמו ועזרו למהפכה. לא, אני לא רוצה לומר "שהם עשו את זה", ייתכן שהם עשו את זה, ולא דווקא הרוסים, אבל הרוסים עזרו להם... (צחק) אבל נאמר שהם עזרו לגויים. ייתכן, אפשר לומר את זה גם כן ככה, לא צריך להגזים. אבל מייד זה כישלון! והסימן של הכישלון, זה: כי הקורבן הראשון זה היהודי עצמו. אין מקום במלכויות ליהודים. במלכויות יש מקום לכל זהות אנושית, חוץ מהזהות היהודית. יש תחרות מתמדת. תפסתם את זה? סוף סוף זה פשוט להבין את זה. זה מה שמספרת התורה. זה מתחיל בנמרוד ואברהם, ואין אפשרות אחרת. או נמרוד – "וַיִּתְּנֵי יְרָאשִׁית מִמֶּלְכָתוֹ בְּכָל" (בראשית י, י), וסוף ממלכתו רומי, כן? או גזע אברהם. זה מובן עכשיו? טוב.

לכן ניסיתי להסביר את זה: למה הכישלון הפטאלי הזה, הגורלי הזה. מכיוון שבקיום, בבחינה קיומית, גוי זה גוי מיוחד במינו. יש רק עם אחד, איך אמר המן? "מִפְּזָר וּמִפְּזָר" (אסתר ג, ח), שהוא יכול להיות כל מין האנושי. זה עם ישראל. וצריך להבין את זה.

הכישלון של הגולה: המרת האוניברסליות בקוסמופוליטיות

אבל הכישלון של הגולה של עם ישראל, זה שהשאיפה לאוניברסליות נהפכת לקוסמופוליטיות. כשהיהודי רואה את עצמו כגוי זה או אחר – זה הכישלון. זה נקרא: קוסמופוליטיזם. הבנתם את ההבדל? וזה הבעיה שלנו עם הדיאספורה של היהודים, עם

26. ראו שם: "ר' אלעזר ור' יוחנן, חד אמר – שהיו מדברים בשבעים לשון, וחורנה אמר – שהיו מדברים בלשון יחידו של עולם, בלשון הקודש".

הגולה של היהודים. הם קוסמופוליטיים בשם האוניברסליות, אבל לאמיתו של דבר הם קוסמופוליטיים. אין להם אוניברסליות אלא של כסף, לא של ערכים. זה מובן, צריך להגיד את האמת. זה מסוכן, אבל אנחנו בירושלים – זה לא מסוכן. אני לא מעז אף פעם לומר את זה בפריז או בבריסל, או במונטריאול, או בז'נבה, או ב... או ב... אבל פה בירושלים צריך לומר את זה: [מה שמגלה את] הכישלון של הגולה זה מדינת ישראל. כשקמה מדינת ישראל זה מגלה שהיהודי אינו אוניברסלי, אלא קוסמופוליטי. חוץ מהציונים. זה מובן? זה לא מובן?

קהל: למה "חוץ מהציונים"?

מניטו: מכיוון שכאומה, ישראל הוא אוניברסלי. אבל כקהילה של גולה זו או אחרת – הוא קוסמופוליטי. צריך לחשוב על זה, אני אומר דברים בוטים, חריפים. מכיוון שזה דווקא מה שאומרים האנטישמיים. אבל אולי הם גויים, ולא אנטישמיים, וכגויים מרגישים את המציאות: "מה אתם אומרים לנו? אתם אוניברסליים? בשם המשיח? הנה, יש לכם ירושלים. מה אתם ממשיכים להיות היהודי של הגויים?" זה קוסמופוליטיות! זה לא... זה מובן? כשאני מקבל עולים חדשים, אפילו עולים ותיקים, ואומרים לי – בכנות! זה חלום של היהודי – "אני צרפתי!", אז אני מצליח, אחרי כמה שבועות, להסביר לו שהוא קוסמופוליטי, הוא לא צרפתי.

[הפסקה בהקלטה]

... באלג'יריה. אולי יודעים את זה. איך אני נקרא "אשכנזי"? זה מסתורין... אולי אלג'יריה זה גרמניה, לכן אני נקרא אשכנזי (צחוק). אז אני מכיר הרבה אלג'יראים יהודים, נאמר: יהודים שנולדו באלג'יריה, מכמה דורות, אבל הרבה דורות – לפני הערבים היו יהודים שמה. ופתאום כשאלג'יריה הייתה, איך אומרים אוטונומית? (קהל: עצמאית), עצמאית, כן. אני מנסה לדבר לשון אוניברסלי-עברי, לא קוסמופוליטי (צחוק). אז רוב, כמעט כולם עברו לצרפת, מכיוון ש"חס ושלום, להיות נתין ערבי"? – אלג'יריה זה אומה ערבית כן? – "חס ושלום, אנחנו צרפתים!". אבל זה גזענות. מה זה? צרפתי כן, ערבי לא? זה גזענות. תפסתם את זה? ואני מכיר הרבה אלג'יראים בצרפת – הם אוהדי הערבים, בצרפת. ומה זה 'אוהדי הערבים'? פרו־פלשתינאים, זאת אומרת: אנטי־ציונים. אבל הם גזענים. וההוכחה היא – ואני מספר את החיים שלי, כן, את החיים של הבני דודים שלי – הם לא רצו להיות נתנים של אלג'יריה, מכיוון ש"ערבים" – אוי ואבוי, אבל צרפת – כן? זה גזענות. תפסתם את זה? זה פשוט מאוד. זה קוסמופוליטיות.

ודווקא מה מגלה את הצד הקוסמופוליטי של העניין? דווקא זה מדינת ישראל. הפחד להיות אוניברסלי, דהיינו – ישראלי, אז 'בשם האוניברסליות'. זה, איזה מין סתירה יש בזה! וזה מגוחך. אבל רק יהודים מאמינים בעצמם. הגויים מבינים את האמת, מבינים את המציאות האמיתית. הגויים יודעים את זה: שיהודי הוא קוסמופוליטי. מאז קום המדינה זה ברור: יהודי של הגולה הוא לא אוניברסלי, הוא לא שייך לישראל. הוא שייך לאיזה מין עם קוסמופוליטי, נקודה. זה מובן? לא כל היהודים מודעים מזה, אבל כל הגויים מודעים מזה. ואסור לומר, אני חושב שזה לא הגון לומר שהם אנטישמיים. הם סתם גויים. לא אמרתי שזה אותו דבר (צחוק). תפסתם את ההבדל? טוב. אז זה מתחיל בנמרוד ואברהם, שמעתם? אז עכשיו השאלה שלנו עכשיו, אם אין עוד שאלות – זה ישמעאל.

מלכות ישמעאל (ב)

אז מה אמר המהר"ל? כשאנחנו אומרים 'המלכויות', זה אלו שגזלו מלכות המשיח, כן? ואנחנו יודעים שזה כישלון אחרי כישלון.

"אבל מלכות ישמעאל לא ירש כוחו מן מלכות ישראל, כי כוחו ותוקפו נתן לו השם יתברך בפני עצמו, בשביל שהיה מזרע אברהם, והשם יתברך אמר (בראשית יז, כ) "וְלִישְׁמַעֲאֵל שְׁמִעְתִּיךָ".

זאת אומרת: לישמעאל יש ברכות משלו. יש בעיה משלו עם יצחק – כל עוד שהוא לא מכיר בבכורתו של יצחק, יש לנו בעיה עם ישמעאל. אבל ישמעאל לא נמנה עם שאר מלכויות, כי לא גזל את הברכות של ישראל. יש לו ברכות משלו. תפסתם את זה? טוב.

"והנה נתן השם יתברך כוח ותוקף לישמעאל בפני עצמו. ומזה אין מדבר כאשר מזכיר אלו ד' מלכויות, רק אשר ירשו כוח ותוקפם של ישראל, ובסוף יחזרו הם המלכות לישראל".

ופה, מוסיף המהר"ל משפט, ממש... זה ממש נבואה. חיפשתי את המקור של זה. לא מצאתי, אלא רק רמז אחד קטן מאוד בילקוט שמעוני, אני אקרא את זה מייד, ומה שמוסיף המהר"ל פה זה מפתיע:

"ויותר נראה לומר כי ישמעאל הוא בכלל מלכות פרס".

זה מה שאומר המהר"ל. רק עכשיו אנחנו יודעים למה הוא מתכוון. כי דווקא דרך פרס מתגלה כוחו של ישמעאל. איפה המהר"ל ידע את זה? אתם מבינים את השאלה שלי? טוב, אם אתם מוצאים איזה מקור לזה, תשלחו לי מברק. ועם טלפון קודם, כי... (צחוק) אבל, זה ממש מסתורין. איזה נביא פה. רק היה צריך להגיע לזמן שלנו כדי להבין שבאמת היה צודק! כוחו של ישמעאל כמלכות – זה פרס. זה נקרא 'איראן' היום, אבל זה אותו, אותו גהינום. תפסתם את זה?

קהל: זה פרס עכשיו, אבל אולי זה רק זמני? כאילו היה קודם...

מניטו: לא, לא. תשמעו. זה מתחיל בפרס עם המן, כן? שמעתי, אני לא בטוח מזה, אבל זה יפה. זה שייך לפורים: כי 'חומייני' ו'המן' זה אותו שם. אולי, אני לא יודע. אבל זה מתחיל שמה במגילת אסתר וחוזר היום. ועכשיו פרס מתגלה כישמעאל – וזה הפעם הראשונה בהיסטוריה שלהם. זה מזמן שהתאסלמו, כן? אבל שפרס זה ישמעאל – זה בפעם הראשונה, זה עכשיו, אחרי השאה, אחר גמר השושלת של מלכות פרס. מלכות פרס נגמר, מה מופיע? מלכות ישמעאל. זה מה שאומר המהר"ל! אבל מאיפה היה יודע? המהר"ל היה אשכנזי, מפראג, כן? ולא ראה אף פרסי ואף ישמעאלי מימיו. מאיפה יודע את זה? אתם רואים את כוחה של התורה? ! אני לא יודע מהו המקור, אלא יש איזה רמז בילקוט שמעוני, אני אראה לכם. תפסתם את זה? טוב. אז רק דקה, אם אני אצליח... יש הטבה במצב (צחוק). הנה בילקוט שמעוני זה על ישעיהו פרק שישים. רק דקה. זהו. אני אתן לכם את המספר, זה רמז תצט על ספר ישעיהו. אז יש פסוק כזה: "קומי אוֹרֵי כִּי בָא אוֹרְךָ" (ישעיהו ס, א). ופה המדרש אומר: "אמר רבי יצחק", אם אני זוכר, רק דקה.

"א"ר יצחק: שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי אומות העולם מתגרים זה בזה, מלך פרס מתגרה במלך ערב [- ערבי, נאמר], והולך מלך ערבי לארם ליטול עצה מהם, וחוזר מלך פרס ומחריב את כל העולם, וכל אומות העולם מתרעשים ומתבהלים ונופלים על פניהם, ויאחוז אותם צירים כצירי יולדה, וישראל מתרעשים ומתבהלים, ואומר להיכן נבוא ונלך, להיכן נבוא ונלך, ואומר להם: בני אל תתייראו, כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם, מפני מה אתם מתיראים? אל תיראו הגיע זמן גאולתכם. ולא כגאולה ראשונה גאולה אחרונה, כי גאולה ראשונה היה לכם צער ושעבוד מלכיות אחריה, אבל גאולה אחרונה אין לכם צער ושעבוד מלכיות אחריה". (ילקוט שמעוני ישעיהו, תצט)

ואתם רואים מה קורה פה: שפתאום מלך פרס מתגרה במלך ערבי, זה עיראק, כן? כשזה התחיל – כל העולם כולו פחד, גם ישראל פחד, ועכשיו זה התמשך הרבה... עכשיו אנחנו יותר שקטים. אבל הפחד נשאר בעולם, אבל פחות ממה שהיה כשזה התחיל. כל העולם כולו פחד את זה, אתם זוכרים את זה? וגם עם ישראל פחד, בישראל, מכיוון שזה היה סכנה עמוקה מאוד. מה אמר חומייני מייד? "אני מגיע לירושלים". מה אומרים העיראקים? "אני מגיע לירושלים". איזה מין... אני זוכר קריקטורה במעריב, זה היה דוש, אם אני זוכר. הוא צייר את זה ככה, זה כבר לפני שש שנים? זה לפני שבע שנים? (קהל: חמש שנים) חמש שנים, טוב. הוא צייר ככה: איזה מין חייל עיראקי ואיזה מין חייל איראני, כל אחד היה עם הרובה שלו, וישראלי קטן שאומר להם: "ריבוננו של עולם תהיו..." הבנתם מה שאני רוצה... זה מה שאומר המדרש כבר: שזה לטובת ישראל שהמלחמה היא ביניהם. אז דווקא כוח ישמעאל מתגלה לא בערב, אלא בפרס. כי דווקא העיראקים, אף על פי שהם מוסלמים, הם בשלטון אתאיסטי, של הבעת'. והאיראנים – יש להם את הדגל של האסלאם נגד ישראל. מאיפה זה בא לו? אני לא יודע. אבל זה כתוב כאן. תפסתם?

חטא העגל והערב רב

טוב. אז אני ממשיך בנושא שלנו. אז מהו הנושא שלנו? כשמגיעים למלכות יוון אז רואים שהטענה של יוון: "שאינ לכם חלק ונחלה באלוהי ישראל". אתם זוכרים? הגענו לאותה נקודה: "כתבו על קרן השור שאין לכם חלק ונחלה באלוהי ישראל" (בראשית רבה ב, ד) – כי כבר ביוון התעוררה אותה טענה לגזול מעם ישראל את המקרא. תרגמו את המקרא ביוונית. ואתם זוכרים כל מה שלמדנו או למדתם על העניין הזה, כן?

אחר כך בא רומי, ונטל את כל הטענות – גם של בבל, גם של מדי, גם של יוון וגם של עשיר. זה הרמז, לפי הסבר המהר"ל²⁷ ולפי הרבה מקורות, זה הרמז לחטא העגל: "כתבו על קרן השור", זאת אומרת: אתם יכולים להביא קורבנות, אבל קורבנות של עבודה זרה, כי יש לנו הוכחה שאתם אומה של עובדי עבודה זרה – חטא העגל! נניח שעד יציאת מצרים אתם הייתם גזע אברהם, "בְּנֵי כְּכָרִי יִשְׂרָאֵל" (שמות ד, כב), עם ישראל. אבל מאז חטא העגל אתם כמו שאר האומות, עובדי עבודה זרה. אין, בטל ומבוטל, אין שם ישראל עליכם. "כתבו על

27. בהמשך הספר, על מלכות יוון: "וזהו מה שאמרו כתבו על קרן השור, לא אמרו כתבו על נייר, כי הקרן היה מן השור עצמו, ור"ל שעשו העגל".

קרן השור – זה רמז לחטא העגל, "אין לכם חלק ונחלה באלוהי ישראל" לא, כתוב שם: "חלק באלוהי ישראל" לא "נחלה".²⁸

קהל: מי אומר את זה?

מניטו: היוונים! אמרו ליהודים, בימי יוון, אמרו: אתם רשאים להביא קורבנות, אבל קורבנות של עבודה זרה בבית המקדש שלכם, כי אתם שייכים לאותו עם של חטא העגל.

מה מסמל חטא העגל? – ומייד נקרא את ההסבר של המהר"ל – חזרו לעבוד לעבודה זרה של מצרים! לעבודה זרה פשוטו כמשמעו. זה עכומ"ז – עובדי כוכבים ומזלות. ידוע את זה, שהעגל מרמז למזלות של אותה תקופה. זאת אומרת, מה ההבדל בין 'דת ישראל' – זה: מתן תורה, גילוי תורת המוסר כדת. ומה הייתה העבודה זרה? זה שעבוד לכוחות המזלות. אז כשמשו רבנו עלה לסיני כדי לקבל את הלוחות – שכחו מזה: "פִּי זֶה מִשְׁהַ הָאֵשׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִדְעֵנוּ מָה הָיָה לוֹ" (שמות לב, א). וחזרו להרגל שלהם: הדת – זה עכומ"ז! זה מובן? כן? מכיוון שהיה באותה תקופה שינוי במזלות, אז אחרי מזל טלה, זה היה מייד מזל שור.²⁹ ולכן לקחו העגל כסמל שלהם. זה מובן? אני לא רוצה להיכנס בנושא עצמו, בפרט ההסבר של הכוזרי באותו נושא, זה נושא בפני עצמו. אבל מה הטענה של הגויים? ואתם זוכרים זה הטענה של הכוזרי, הטענה העיקרית, בספר הכוזרי.³⁰ זה טענה

28. בבראשית רבה הנוסח הוא: "שאין לכם חלק". ב'אוצר המדרשים' (אייזנשטיין) כרך א, עמ' 192, הנוסח הוא: "שאין לשונאי ישראל חלק ונחלה". ונקטו בלשון נקייה: "שונאי ישראל".

29. ראו בחידושי אגדות למהרש"א, פסחים קיב ע"ב, ד"ה שור שחור: "דמזל שור בימי אייר הוא, והיינו בימי ניסן בתקופת ניסן. ועוד י"ל ממש בימי ניסן, שנלקה בו מזל טלה ודעתו של שור זחה וגסה עליו אז לצמוח קודם בוא מזלו, שהוא באייר, והוא עניין מעשה העגל, כמפורש במקומו, שחשבו כשנלקה במצרים מזל הראשון שהוא טלה ניתן כח למזל שור שהוא אחריו באייר, והוא עניין שור שחור, שרמז בו על מעשה עגל, שהושחרו בו פני שונאיהם של ישראל. וז"ש שהשטן מרקד בין קרניו, כמו במעשה העגל, ודו"ק". וכן בשל"ה, תורה שבכתב, בהעלותך: "הנה ישראל כשעשו העגל המירו את כבודו בתבנית שור מכוח הערב רב שעבדו מתחילה מזל טלה, וכשראו שנלקח בחרו במזל שלאחריו". וראו שם בהרחבה.

30. ספר הכוזרי, א, צב (מהדורת שילת): "אמר הכוזרי שים לב החבר שלא תדבק בך סלחנות בספור שבחי עמך ותניח מרים המפורסם עם אלה המעמדות כי אני שמעתי שבתוך כך עשו להם עגל ועבדוהו מבלעדי ה'. אמר החבר: חטא שהרבו לגנותם עליו לגדלתם והגדול הוא מי שחטאו ספורים. אמר הכוזרי: זה מקנאותך העורת לעמך ואיזה חטא חמור מזה ואיזו מעלה תשאר אחרי זה". והשוו עוד ויקרא רבה כז, ח: "כך אומות העולם מונין להן לישראל, ואומרים להם עשיתם את העגל, ובדק הקב"ה דברים ולא מצא בהם ממש, לפיכך נעשה שור ראש לכל הקורבנות".

של הגויים: מה אתם אומרים שיש ברית מיוחדת עם ישראל? כבר איבדתם את הזכות הזה. אתם כמו כל העכומ"ז, ולכן, שוב אני חוזר על ביטוי המדרש: "כתבו על קרן השור אין לכם חלק באלוהי ישראל". גמרנו. זו הטענה של יוון.

לכן בא המדרש במסכת ברכות, שהתחלנו ללמוד אותו, אבל נקרא אותו בטקסט של המהר"ל. אז תקראו ב[עמ'] יב בסוף הדף, ולכן "מלכות שלישית אומרת לישראל כתבו על קרן השור דווקא" – רמז לחטא העגל, כן? אז נמשיך. "ופירוש זה, בפרק אין עומדין" (ברכות לב ע"ב) – קראנו את זה כבר? טוב אני חוזר על זה: "אמרו, ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני" – זה בירמיהו כן? ירמיה (קהל: ישעיהו) ישעיהו (מט, יד) – "ותאמר ציון עזבני ה' ואדני שִׁכַּחְנִי" – זה בגמרא. רק דקה אני אקח את הגמרא, זה קצת יותר גדול, יותר נוח. אז הגמרא אומרת: "היינו עזובה היינו שכוחה!" – דהיינו, כנראה יש כפל לשון.

"אמר ריש לקיש: אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: ריבוננו של עולם, אדם נושא אשה על אשתו ראשונה – זוכר מעשה הראשונה, אתה עזבתני ושכחתני".

זה האנחה, לא הנחה עם ה"א, כן? אנחה עם אל"ף, של עם ישראל: נראה לכאורה, אחרי החטא הזה, הקדום, שהביא את חורבן המקדש סוף סוף (איכה רבה ב, ג), אחרי החטא הזה – אז נראה שה' לא רק שעזב אותנו, אלא שכח אותנו! כאילו לקח אישה נוכרייה. תתארו לעצמכם מה היו החיים של היהודים מאז חורבן הבית הראשון, לפני הרבה הרבה זמן: אנחנו עוברים את ההיסטוריה של העולם, ופתאום יש אומה זרה, נוכרייה, שאומרת: 'אני אהיה ישראל האמיתי, אתם...' זוכרים את זה? זה הכוח של האמונה של היהודים. שהמשיכו בזהות שלהם. אלו שהמשיכו (צחוק), טוב.

אז: "אתה עזבתני ושכחתני" – זה מה שאומר הנביא – "אמר לה הקדוש ברוך הוא: בתי, שנים-עשר מזלות בראתי ברקיע" – שוב קשר עם עניין של המזלות, ונראה את זה אחר כך אצל המהר"ל – "ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלושים חיל, ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלושים לגיון" – טוב, נדלג קצת. אסטרונומיה שלמה יש פה. זאת אומרת: כל העולמות שבעולם – כל זה "[לא] בראתי אלא בשבילך". מצאתם איפה זה במהר"ל? "וכולן לא בראתי אלא בשבילך ואת אמרת עזבתני ושכחתני?"

זה מדרש עמוק מאוד. אתם צריכים הסבר או שזה מספיק ברור? כל מה שכבר הקב"ה זה בשביל הארץ. "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" (בראשית א, א). ומה זה "אֶת

הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ? "סוף מעשה במחשבה תחילה": היה צריך לברוא השמיים – בגלל הארץ.³¹ השמיים אינם – רק השמיים של הארץ, כן? זאת אומרת: הנפש של כל העולם כולו – זה הנפש של הארץ. והנפש של הנפש, זה סוף סוף עם ישראל, שהוא מודע מזה. אז כל זה "לא בראתי אלא בשבילך, ואת אמרת שכחתי ועזבתי?". צריך לחשוב הרבה על זה. זה מוציא לנו מהיאושו, כבני אדם. סוף סוף ייתכן שיש חיים בעולמות האחרים, אבל אנחנו אותם הבעלי חיים שיודעים את זה, שאולי שמה יש חיים. הרמב"ם אומר ב'מורה', שכל מה שברא הקב"ה הוא חי, ולכן לגבי השאלה האם יש חיים בעולמות אחרים – ברור שהכול חי, אבל באיזה צורה? לא יודעים. זה מה שאומר הרמב"ם. אבל, דווקא אנחנו, בעלי חיים עלי אדמות, מודעים מהעולם כולו. ולכן לפי הכלל הזה: "סוף מעשה במחשבה תחילה" – אף על פי שזה קשה לתפוס בתרבות המערבית, כן? – כל זה נברא רק לסוף המעשה. אני חוזר על הפסוק: "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ". ולכן הכול ברא לגבי הארץ. ומייד רש"י אומר: ואין ארץ אלא ארץ ישראל.³² אתם זוכרים את זה? "לא היה צריך להתחיל את התורה" – מדובר על ארץ ישראל. זה מובן?

"הַתְּשַׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָה" (ישעיהו מט, טו) – זה המשך הנביא:

אמר הקדוש ברוך הוא: כלום אשכח עולות אילים ופטרי רחמים שהקרבת לפניי במדבר? אמרה לפניו: ריבוננו של עולם, הואיל ואין שכחה לפניי כסא כבודך, שמא לא תשכח לי מעשה העגל? אמר לה: "גַּם אֵלֶּה תִשְׁכַּחְנָה" (שם).

אתם זוכרים שבמעשה העגל כתוב: "אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל" (שמות לב, ד). גם ה"אלה" הזה שאמרת – "אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל" – זה תשכחנה. זה יפה, כמדרש, אבל זה עמוק מאוד.

מה אומר הפסוק של הנביא? "גַּם אֵלֶּה תִשְׁכַּחְנָה". לפי הפשט – גם אם הנשים האלו תשכחנה את בניהם – "וְאֵנֶכִּי לֹא אֶשְׁכַּחֲךָ". אבל זה הקטע הראשון, "גַּם אֵלֶּה תִשְׁכַּחְנָה". מה זה

31. ראו על כך בשל"ה, פסחים, אות יח: "הרי בבחינת ראשית המחשבה קדמה ארץ לשמים, ועל זה נאמר (משלי ג, יט) 'ה' בְּחִכְמָה יָסַד אֶרֶץ', כי שם קדם גילוי הוויית מלכות, ואחר כך בבחינת סוף המעשה קדם שמים לארץ על ידי הבינה".

32. רש"י שם: "ומה טעם פתח בבראשית? משום 'כֹּחַ מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לַעֲמֹו לְתַת לָהֶם נִחְלַת גּוֹיִם' (תהילים קיא, ו), שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם: כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה, ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו". וראו במאמר 'ארץ ישראל במחשבת המקובלים', בפסקה 'המושג ארץ'.

"אלה" ? זה המזלות, כן ? תזכרו את זה, ואחר כך נלמד את זה במהר"ל. יש פסוק בישעיהו (מ, כו) : "שָׁאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֱלֹהִים". "מִי בָרָא אֱלֹהִים", ו"אֱלֹהִים" זה המזלות.³³

"שָׁאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֱלֹהִים". פה זה גם נושא בפני עצמו. אם [אתם] זוכרים, זה בהתחלת התלמוד, שאלה : "מתי אומרים קריאת שמע של ערבית", שצריך לראות את הכוכבים (ברכות ב ע"א). יש איזה רמז בקבלה, בזוהר (תיקוני זוהר פה, ב) זה ראשי תיבות : שאו מרום עיניכם – זה ראשי תיבות שמ"ע. בשעת קריאת שמע צריך לשאת עיניים למרום ולשואל "מִי בָרָא אֱלֹהִים" ? צריך לראות את הכוכבים. זה יפה, כרמז. זאת אומרת : מי שמסכים לשואל את השאלה "מִי בָרָא אֱלֹהִים" – יש לו תשובה. הזוהר מסביר : "מי" ו"אלה" זה אלהים. מ"י-אל"ה (שם).³⁴ אז לרשעים יש רק השאלה : "מי" ? ואין להם את התשובה. "מִי בָרָא אֱלֹהִים". זה מובן ? "מִי ה' אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקִלּוֹ" (שמות ה, ב) – זה פרעה, כן ? אם אתה מסכים לשואל את השאלה "מִי בָרָא אֱלֹהִים" – התשובה היא בצדה : הוא, אלהים, ברא אלה. אלהים הוא ה'מי' שברא 'אלה'. זה מובן ? זה זוהר.³⁵

אז "אלה" זה, איך אני יכול להגדיר את זה ? זה המציאות הקיומית של העולם. זה "אלה", העניינים האלו, הדברים האלו, אלה. ה"מי" – זה מי שברא. אם אני שואל : האם יש סיבה ל"אלה" ? יש רק תשובה אחת : זה "מי" שברא אלה. ולכן לא מסכימים לשואל את השאלה, מכיוון שמפחדים מהתשובה. לכן מי ששואל : "מי ברא את העולם" ? יש לו תשובה : דווקא מי ברא את העולם. כן ? ולכן לא שואלים. תפסתם את זה ? זה הכוח של קריאת שמע.

קהל : "אלה" זה לא קשור עם ה-Les tribus (השבטים) ?

מניטו : גם כן. כי יש שבטים, אתה רוצה לומר, כן ?

קהל : כן.

33. מצודות על אתר : "מִי בָרָא אֱלֹהִים – הכוכבים והמזלות הנראים במרום, ומי הוא המוציא בכל יום צבא מרום במספר אחד".

34. וכן ראו בהקדמת הזוהר ח"א דף א ע"ב.

35. ראו בזוהר ח"ב נב, ב : "רבי אבא אמר לא אתקיף לבא דפרעה אלא שמא דא, דכד הוה אמר משה 'כה אמר ה'', דא מלה ממש אתקיף לביה. הדא הוא דכתיב (שמות ט, יב) : 'וַיִּחַזַּק ה' אֶת לֵב פְּרָעֹה', דהא בכל חכמתא דיליה לא אשתכח דשמא דא שליט בארעא, ועל דא אמר (שם ה, ב) : 'מִי ה'', ולבחר אמר (שם ט, כז) : 'ה' הַצִּדִּיק'".

מניטו: גם כן. כי יש שנים-עשר שבטים, זה מקביל לשתיים-עשרה מזלות. צבאות ישראל שיצאו ממצרים (ילקוט שמעוני פקודי, תיח).³⁶

קהל: אז "אם תשכח אלה" – אני לא מבין. יש משהו שאני לא מבין. זה נותן לי [...] "אם תשכח אלה", אם זה גם קשור ל....?

מניטו: לא, לא. תאמר את הפסוק?

קהל [ב]: "גם אלה תשכחנה".

מניטו: "גם אלה תשכחנה" (ישעיהו מט, טו) – איזה "אלה"? אלה שאמרו: "אלה אלהיך ישׂראל" (שמות לב, ד) – זה המזלות. "אלה אלהיך ישׂראל", המזלות. ותראו שהמילה "אלה" – זה אל"ף למ"ד ה"א, זה אותם אותיות של "אלה".

אחר כך המהר"ל חוזר ברמיזה על העניינים האלו, נראה בטקסט שלו. כשעשו את העגל, מה אמרו עובדי עבודה זרה לישראל? וזה הסימן שזה הערב-רב, זה לא ישראל שעשה את זה. כי מי אומר למי "אלה אלהיך ישׂראל"? מי שאינו ישראל! אז הערב-רב אמר לישראל: "אלה אלהיך ישׂראל". החטא של ישראל שהוא לא גבר על הערב-רב. הוא היה חלש יותר מדי. אבל הוא לא יזם את העבודה זרה, אלא הסכים.

ומאז – אני מסביר הרבה פעמים ככה, ושמעתי מהרב ז"ל – מאז העם מחולק לשני מחנות. תראו מה קורה שוב בכנסת על 'מיהו יהודי'. אי אפשר למצוא, כל אחד... יותר מהשני, כן? וכשמשעה שמע, לפי הסיפור בספר שמות, כי תשא (שמות לב, יח), משה שמע את המהומה במחנה, אז הוא (יהושע) שאל: "מה אני שומע"? אז [משה] אמר: "קול ענות אֲנִי שֹׁמֵעַ", לא "קול ענות גְבוּרָה", או "קול ענות חֲלוּשָׁה". "אֲנִי שֹׁמֵעַ!" מה אמר יהושע? אני שומע מהומה. אי אפשר לומר אם יש איזה מחנה שמתגבר על השני. ולכן אנחנו – זה למדנו בשיעור בצרפתית לפני שבוע: "יָצְאָה הָיִיתִי לְשָׁנִי מִחֲנוֹת – הָצִילֵנִי נָא" (בראשית לב, יא-יב),³⁷ כי שני מחנות שווים – אז הצילני נא. וזה מה שקורה עוד – הכנסת ההיא: ליכוד

36. להקבלה בין שבטים למזלות, ראו לדוגמה בבראשית רבה ק, ט.

37. ראו סוד מדרש התולדות, כרך ז, עמ' 290: "הנמקה זו רק מחדדת את שאלתנו: מדוע הוא מפחד אם יש בידו הבטחה מפורשת? עלינו להבין שסיבת פחדו מפורשת בסוף פסוק יא: 'יָצְאָה הָיִיתִי לְשָׁנִי מִחֲנוֹת'. עצם החלוקה לשני מחנות עלולה לאפשר את נצחונו של עשו. כאשר יש רק מחנה אחד בישראל, איש אינו יכול לו. אבל כאשר מתגלה מחלוקת פנימית בישראל, צריך עזרה מן השמים כדי להתגבר. 'הָצִילֵנִי נָא מִיַּד אֶחָי מִיַּד עֲשָׂו'!". ושם, בהערה: "הסבר זה הוא דרש. הוא לא הפשט" (מתוך השיעור).

ומערך זה כמעט שווה, אי אפשר להכריע, לעניין של ארץ ישראל. אבל דתיים-חילוניים עם הקואליציות שלהם – זה כמעט שווה, אי אפשר להכריע. אז אנחנו ממשיכים עם שווה-שווה כזה, זה שווה סווה, זה לא שווה (צחוק),³⁸ עד ביאת המשיח – שהוא יכריע, כל אחד. זה מה שאומרת הגמרא בקידושין: מצווה אחת מכריעה את כל העולם כולו (קידושין מ ע"ב). ושוב – 'המחדל' זה אותיות מפד"ל – שמעתם ברדיו? שוב פעם. תפסתם מה שאני אמרתי? וזה מה שאנחנו אומרים בהבדלה: "המפדיל בין קודש לחול" (צחוק). אז נמשיך. והם קוראים למפקד.³⁹

הרוב חוזרים לדת ולא לאביהם שבשמיים: הקושי להאמין באל פרסונלי

"גם אלה תשפחנה" – אז מה אומר הקב"ה פה? החטא הכי חמור – ואני שוכח. אז יש שכחה! אם אתה שוכח את החטא – זה סימן שיש שכחה. שמא תשכח את הזכות גם כן! ואני חושב שפה יש הסבר עמוק מאוד לפחד של האתאיסטי, שהוא לא... הוא מפחד להאמין. מכיוון שהוא מכיר את עצמו: טוב ורע. ולכן, אם יש דיין – אז הוא יודע את הרע. אז מוטב שלא יהיה דיין, ולא [יהיה] יודע את הטוב, משידע את הרע. תפסתם את זה? זה הפחד של ישראל. אם אתה לא שוכח – אני אבוד. אבל אם אתה שוכח – אני גם כן אבוד. תפסתם את זה? אני חוזר על דברי המדרש כדי להבין את זה קצת יותר:

"גם אלה תשפחנה". אמרה לפניו: ריבוננו של עולם, הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך, שמא תשכח לי מעשה סיני?

אז הפסוק אומר: "וְאֵנֹכִי לֹא אֲשַׁפְּחֶךָ", ומה זה "אֵנֹכִי"? זה מתן תורה: "אֵנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ" (שמות כ, ב).

אז ההסבר הוא עכשיו ככה: "אלה אלקיך ישראל" – "אלהיך ישראל", סליחה, זה לשון חול – זה אני אשכח. אבל אם תשכח, תשכח גם את ה' אֱלֹהֶיךָ – "וְאֵנֹכִי לֹא

38. בנוגע למילה 'שווה' – אולי כוונת מניטו למשחק מילים בצרפתית: Tu savais – ידעת. רוצה לומר: אתם ידעתם ש"שווה שווה" זה "לא שווה". בנוגע לסוף המשפט – "זה לא שווה" – יש לציין שמניטו דיבר על נושא זה בשיעורים רבים, ובין השאר העיר על הקשר בין המילים "שווה" ו"לשווא", כלומר כאשר קיימים שני דברים זהים – אחד מהם קיים כביכול לשווא.

39. בעת שהועבר השיעור, הייתה מפלגת המפד"ל לשון המאזניים בקואליציה, ויכלה להכריע בין המחנות הפוליטיים.

אֶשְׁפָּחֶף. הזכות ל... אז זה מה שקשה קצת להבין. יש איזה מין משוא פנים, כן? הקב"ה מחליט לשכוח את החטאים, חטא העגל בעיקר, ולא לשכוח את הזכויות – זה מעשה סיני. זאת אומרת: מעשה סיני לא זז ממקומו, אף על פי שהיה איזה כישלון אחר כך, שנקרא 'מעשה העגל'. הטענה של הגויים זה: "היה מעשה סיני? נכון. אבל אחר כך היה מעשה עגל – אפס". המדרש בא ומתקן את זה: הטענה של הגויים זה 'מעשה העגל'? מעשה העגל – נשכח את זה: "גם אֵלֶּה תִשְׁכַּחנָּה". אז הכול נשכח? לא: "וְאֵנֹכִי לֹא אֶשְׁפָּחֶף".

זה נקרא 'משוא פנים' בבחינה שלילית. מה זה 'משוא פנים'? הקב"ה גזר: אני אוהב את ישראל. החטאים של ישראל אני מוחה, הזכויות לא. מי יכול לתפוס את זה? רק מי שמכיר בבורא עולם.⁴⁰ מי שחושב שיש רק איזה מין חוק מוסרי, בלתי פרסונלי, כמו שהגויים חושבים – הם קוראים לזה 'לוגוס', כן? – אז הוא לא מבין שהקב"ה זה מִשְׁהוּ.⁴¹ זה 'אבינו שבשמיים'. רק היחס בין אב לבן – יכול להסביר את זה. האב שוכח סוף סוף את חטא הבן, ולא שוכח את זכויות הבן. החוק שוכח את הכול: אם שוכח – שוכח, אם לא שוכח – לא שוכח. אם זה חוק – אבודים, אם יש אב – זה משהו אחר. זה ההבדל. צריך להיות מאמין כדי להבין מה זה היחס בין ישראל ואביהם שבשמיים. תפסתם את זה?

ולדאבוני, ואני יודע, שיש הרבה משכילים שלא מסכימים עם המדרשים מכיוון שלא מכירים בריבוננו של עולם. מכירים ב'חוק', בתורה פְּחֹק, אבל לא בתורה כרצון הבורא. כי רצון הבורא – לא יודעים מה זה. אם אתה אומר 'רצון הבורא' – אז יש בורא, יש מִשְׁהוּ שברא, מִשְׁהוּ [...] 'משהו' – כן, מכירים, זה נקרא 'תורה' אצלם. תפסתם את זה? אבל זה תורה כדת של עובדי עבודה זרה! ההבדל – שזה הדת האמיתית. אבל מכיוון שהתורה איננה דת, אלא תורה, סוף סוף הם עוזבים גם את הדת שלהם. זה מה שקורה דרך ההיסטוריה: הבריור – זה מי שמאמין בקב"ה. מי שמאמין בתורה – זה לא מספיק חזק. מי שלא מאמין בקב"ה – אף תורה שלו אינה תורה (יבמות קט ע"ב). תפסתם את זה?

והמצב, נאמר, בחינוך היהודי עכשיו, הוא חמור מאוד! כי הרוב חוזרים לדת ולא לאביהם שבשמיים. תפסתם את זה? כן? הסדר של קריאת שמע: קודם כול מלכותו, אחר כך תורתו.

40. ראו בהקשר לכך בבראשית רבה לט, ו: "אמר ר' לוי: 'הִשְׁפֵּט כָּל הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט' (בראשית יח, כה), אם עולם אתה מבקש – אין דין, ואם דין אתה מבקש – אין עולם. ומה אתה תופש חבל בתרין ראשין? את בעי עלמא ובעי דינא, סב לך חדא מנייהו, ואם לית את מוותר צבחר [=מעט], לית עלמא יכיל קאים".

41. ראו בהקשר לכך את דברי מניטו בשיעור לפני כן, בשם הקדמת הזוהר, על שם אלהים – אותיות מ"י אל"ה, והקישור לפסוק בישעיהו (מ, כו) "מִי כָּרָא אֵלֶּה", כלומר – מִשְׁהוּ, כדברי מניטו כאן.

מי שמתחיל בתורתו בלי מלכותו – אף תורה אין לו. תפסתם את זה? יש לו דת, אבל יש הרבה דתיים בעולם: יש כמרים, יש... המופתי הוא דתי, כן? אני צריך עוד שחור אחד? אני לא צריך. אני צריך יהודי (צחוק קל). תפסתם את הנקודה? וזה פלא איך הכוהנים לא היו לובשים שחורים בבית המקדש. זה רק הגויים. והשחורים שלנו... טוב, זה לא כל כך שחור (צחוק של מניטו והקהל). כן, מה רצית לשאול?

קהל: כן. רציתי לשאול אם החשש הזה, הפחד הזה, איננו קרוב לפחדו של קין שהוא אמר "גִּדּוֹל עֹנִי מִנְשָׂא" (בראשית ד, יג)?

מניטו: יפה. יפה.

קהל: והתשובה "אם תִּיטִיב שְׂאֵת" (שם, ז).

מניטו: יפה. יפה. זאת אומרת, זה מגלה שקין היה צדוקי, כן? מכיוון שהוא לא מכיר בהקב"ה כהקב"ה. אב יכול לרחם על בן, החוק – לא מרחם. זהו. זה צדוקיות.

מה בין החסידים והמתנגדים

אני זוכר, כשפגשתי את העולם האשכנזי, הייתי צעיר, אחרי מלחמת העולם, וכשפגשתי את המחלוקת בין המתנגדים לחסידים, זה משהו מוזר, בעולם הספרדי – אותה מחלוקת. כי כשהייתי צעיר הייתי רגיל לומר: הספרדי מקיים מצוות כמו המתנגד ומאמין כמו החסיד. עד שהתבגרתי כבר, קצת, והבנתי שזה ההפך: החסיד מאמין כהספרדי, והמתנגד מקיים מצוות כהספרדי. זה קצת ההפך (צחוק) כי הראשונים היו ספרדים, האחרונים זה האשכנזים. "והאומר [על] ראשון ראשון [ועל] אחרון אחרון" (אבות פ"ה מ"ז). טוב. אז אתם יודעים ששמי 'אשכנזי' אני יכול להרשות לעצמי (צחוק).

אז, כשגיליתי את המחלוקת בין המתנגדים והחסידים, וניסיתי להבין: מה קורה ביניהם? אז אני אסכם קצת, זה קצת סכמתי, אבל כדי שנתפוס את זה: החסיד מפחד שהמתנגד הוא אתאיסט, והמתנגד מפחד שהחסיד הוא עובד עבודה זרה. למה? מכיוון שהעיקר אצל המתנגד זה החוק של התורה. יש בתורה איזה מצווה ברמיזה, אמרו לנו חכמים: צריך להתפלל. אבל מתנגד – מבין את כל המצוות, חוץ מהתפילה. התפילה אצלו זה מצווה, זה לא תפילה. תפסתם את זה? הוא מפחד מזה! מה, יש מישהו? אתה נוצרי? ! זה הפחד של המתנגד. אני לא אומר שהמתנגדים אינם יהודים. הם יהודים מכיוון שהאמא שלהם הייתה יהודייה, כן. זה החוק (צחוק).

ולמשל, כשאתה שואל איזה מתנגד משכיל – 'תלמיד חכם', 'רב' – זה משהו אחר, הוא מאמין. אבל פילוסוף? זה כבר משהו אחר, אף על פי [שמקיים] מצוות. זה נקרא 'צדוקי'. מה אכלתי היום? אני לא נזהרתי... (צחוק). טוב, כדאי לשמוע את כל זה. וכשאתה שואל: "במי אתה מאמין?" אז אין לו תשובה! אין לו תשובה. אז הוא אומר: היה לי איזה רב שאמר לי שאולי... אבל הוא, בשכלו, לא תופס את זה. מכיוון שכתוב בשולחן ערוך שמצווה להתפלל – הוא מתפלל. "דע לפני מי אתה עומד"? – (קול של ביטול) זה מסתורין אצלו. וצריך לפקוח עיניים, כן?

קהל: השאלה היא אם זה ככה, או שזה בגלל שהוא שולל כל אמונה תפלה, או לא נכונה?

מניטו: זהו. יש פסוק שאומר...

קהל: זה שלילה על גבי שלילה! זה...

מניטו: זה פסוק שאומר: "לֹא תַעֲשֶׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם" (דברים יב, ד). תהרסו את כל האלילים, אבל אל תעשו כן לה' אלוהיכם. אני רוצה להסביר, לכן אני אמרתי מייד: אני אגזים קצת, אסכם קצת, כדי להבין את ההבדלים שיש בזה. היו לי מורים (רבנים) גם אצל המתנגדים, וגם אצל החסידים, עד שהבנתי מה קורה ביניהם: בכנות! החסיד מפחד שהמתנגד – האמונה שלו זה האמונה של חוק, ולא של מי שנתן את החוקה. ולכן אני אמרתי 'מפחד', יש סכנה. והמתנגד – בכנות! מפחד שהחסיד הוא עובד עבודה זרה. הוא מאמין באילל! ואיך לצאת מזה? אז פעם – אולי אני אסביר לכם את זה – פעם רב אחד, זה היה לפני 40 שנה, שהיה רב בשתי הקהילות, אמר לי: אני אספר לך מה היהודים שלי. בקהילה מתנגדית, פעם נתן הרצאה ערב פסח על הניסים של פסח, משהו נפלא. והפרנס בא, ואמר לרב: 'איך דיברת יפה! איזו דרשה! אבל עניינים כאלו תגיד לבת שלי, לא אני. ניסים של פסח...'. וזה פרנס ששומר מצוות – צדקה זה צדקה, תפילה זה תפילה. אתם מכירים יהודים כאלו. אחר כך הוא היה רב בקהילה אחרת, נאמר חסידים. אז היה לו איזה יהודי בקהילה שאף מצווה לא קיים! הוא היה יהודי חם, אבל בלי שום מצווה. כל עברה שהיה אפשר לעשות, היה עושה. ופעם הביא לו שמן בבית הכנסת ואמר לו: 'תשמע, חלמתי על אליהו הנביא, אני צריך לשים שמן ב...'. אז הרב אמר לו: 'אתה לא מקיים שום מצווה, ואתה חולם על אליהו הנביא?' אז היהודי אמר לו: 'מה? כבוד הרב, אתה לא מאמין באליהו הנביא?' (צחוק). אז הרב אמר לי: מיהו יהודי סוף סוף? זה שמקיים מצוות ואינו מאמין בניסים של פסח, או מי שמאמין באליהו הנביא, עד שחולם עליו ולא מקיים שום מצווה? נתתי לו עצה. אני אמרתי

לו: תיקח את הבן של זה, והבת של זה, תזווג ביניהם, יהיה... (צחוק). טוב, אני רק רציתי להסביר ככה, בקצרה, את הפחד של שני המחנות.

אני למדתי פעם עם רב גדול מ[ה]אשכנזים בצרפת, והוא סיפר לי כי בדורות האחרונים, בישיבות של ליטא, הליטאות, באו כמה חסידים מהפולנים כדי ללמוד. והרב היה צריך לחכות עד שיגמרו להתפלל, כדי להתחיל בשיעור גמרא. ופעם הרב היה ברוגז, ואמר: 'אז הוא גמר להתפלל לאליל שלו, שנתחיל ללמוד תורה?' אתם מבינים? זה אמיתי מה שאני אומר לכם. זה היה רב גדול שסיפר לי את זה. ומי שנולד, מי שחונך כספרדי, הוא ממש זר לעניינים האלו. לא, אני לא תופס... עכשיו אני מבין בשכל, אבל אי אפשר לתפוס את זה: מי שמפחד מהשולחן ערוך, ולא מכיר בקב"ה; מי שמכיר בקב"ה – באליהו הנביא (צחוק) – ולא מפחד מהשולחן ערוך. זה פיצול, זה מוזר, זה קרה. טוב. אני לא אומר שכל המתנגדים הם צדוקים, ושכל החסידים הם בסכנה של שבתאות, אבל בכל זאת, יש ביניהם איזה בעיה מוזרה ששייכת לגלות, וצריך לזרוק את זה! עכשיו אנחנו ישראלים. זה מובן? זה מה שרציתי להסביר, אז זה אותו עניין של קין.

נא לא לעקם את המקראות: הקב"ה מדבר ומתגלה

ושמעתי פעם פילוסוף גדול שאמר לי: 'תשמע, אם אתה מאמין שהקב"ה דיבר – אז אתה יכול להאמין בהגשמה!'. אתם יודעים מה זה הגשמה אצל הנוצרים, כן? והוא ליטאי! ליטאי מפחד מזה: 'מה? פשוטו כמשמעו?!' 'וידבר ה' אל משה' – זה פשוטו כמשמעו? אז זה מגיע לאוונגליון! ריבוננו של עולם! ממה אתה מפחד? מהנוצרים? מדבר אקזוטי כזה? יש לך תורה! תפסתם את הפחד הזה?

קהל: רש"י מבטא את זה שם.

מניטו: איך?

קהל: דווקא לפני עשרת הדיברות, הוא מסביר שמה איזה עניין דומה: "כדי לשבר את האוזן".⁴²

42. רש"י לשמות יט, יח: "הַכֶּכֶּשֶׁן – של סיד, יכול ככבשן זה ולא יותר? ת"ל (דברים ד, יא): 'בְּעֶרְ כָּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם'. ומה ת"ל 'כֶּכֶּשֶׁן'? לשבר את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע, נותן לבריות סימן הניכר להם. כיוצא בו (הושע יא, י): 'קִאֲרֶיָה וְשָׁאֵג'. וכי מי נתן כוח בארי? אלא הוא, והכתוב מושלו כאריה! אלא אנו מכנין ומדמין אותו לבריותיו כדי לשבר את האוזן מה שיכולה לשמוע. וכיוצא בו (יחזקאל

מניטו: על איזה עניין? אה! אה! לא, לא. הוא לא אומר... יש פה איזה ספר שמות עם רש"י? טוב, אולי תזכיר לי בפעם הבאה, נראה את זה. הוא אומר: מה שהאוזן לא יכול לסבול (שבועות כ"ב). כי כל המימרות היו בבת אחת.

קהל: לא, זה לפני כן.

מניטו: גם לפני זה?

קהל: כן.

מניטו: על מה? על איזה פסוק?

קהל: "וה' ירד על סיני",⁴³ דברים כאלה.

מניטו: אה, כן. כן. יש גמרא כבר על זה שרש"י מביא אותה. טוב, אם אתה רוצה בפעם הבאה נלמד את הקטע הזה ברש"י. ולמה אתה צריך "לעקום את המקרא"?⁴⁴ אם המקרא אומר: "וה' ירד על הר סיני" – הוא יודע מה שהוא רוצה לומר! סוף סוף, אם תחפש את כל הפחדים האלו, את כל השאלות האלו – זה שאלות של אפיקורוס! הוא לא מאמין שהקב"ה יכול לרדת על הר סיני? מה זאת אומרת? הוא לא מאמין שיש הקב"ה! אתה מבין? זה יותר קשה להאמין במישהו, מלהאמין שיכול לרדת (צחוק קל). תפסתם את זה? איפה, איפה הקושי? אם כבר הוא קיים, הוא לא יכול לרדת? זה שאלות של פילוסוף!

קהל: צריך לגשת ל... אני לא מסכים.

מניטו: על מה אתה לא מסכים?

קהל: ה'נפש החיים' לימד אותנו שצריך, כיוון, כדי להתקרב יותר ויותר ויותר אליו, ולא לשמו וגילוייו, אז צריך יותר ויותר לשלול ולשלול ולשלול! כך לימד אותנו ה'נפש החיים'!

מג, ב): 'קולו קול מים רבים'. וכי מי נתן קול למים? והלא הוא! ואתה מכנה אותו לדמותו לבריותיו, כדי לשבר את האוזן."

43. שמות יט, כ: "וַיֵּרֶד ה' עַל הָרְ סִינִי".

44. פרפראזה על ויקרא רבה, לב: "עד מתי אתה עוקף עלינו את המקרא". וכן ספרי דברים, א: "עד מתי אתה מעקם עלינו את המקרא".

מניטו : כן.

קהל : כך לימד אותנו 'נפש החיים' !

מניטו : כן, אבל זה פשוטו של מקרא ! 'נפש החיים' זה 'נפש החיים' ואפשר לקרוא אותו. אבל זה פשוטו של מקרא. ואני מסביר משהו אחר : מי ששואל שאלות על פשט המקרא – זה סימן שהוא מתקשה להאמין במה שכתוב ! אז למה הוא מתקשה להאמין ? מכיוון שכתוב. אז הוא מכחיש תורה מן השמיים. ומה הוא מאמין ? שהמקרא מדבר על 'אין אלוקים חיים' ? אז הוא צריך להפשיט את זה ? זה 'לעקום את המקראות' ! צריך להבין לפי תורת 'נפש החיים'⁴⁵ מה המשמעות – בקודש – של "ירד על הר סיני" ? צריך להפשיט את זה מההתגשמות ! זה מה שאני מסביר : מי שמפחד מההתגשמות, כשקורא מקרא – זה סימן רע ! זה סימן שיש משהו לא בסדר ! וכמובן אני מתכוון לא ל'נפש החיים' אלא לאישיות אחרות. וזה הניסיון שלי בחינוך, זה יותר מארבעים שנה : צריך להיזהר מזה ! מי שאומר שהוא מאמין, ומתקשה לקרוא במקרא איך שזה כתוב – זה סימן שלא מאמין ! (דפיקה על השולחן) כי סוף סוף זה תורה מן השמיים. זה הבעיה. ואז אתם רואים את הפיצול⁴⁶ הזה שנקרא 'צדוקיות' : מקיים מצוות ולא מאמין – לא באלוהי ישראל, ולא בעם ישראל ! וסוף סוף אם אתם לומדים את המצב באוניברסיטאות עכשיו, אתם תראו שמי שמתקשה להאמין בתורה מן השמיים, גם מתקשה להאמין בצדק של ההיסטוריה של עם ישראל. זה הולך באותו כיוון. זה מצב חמור, לכן אני מדגיש את זה. יש משהו לא בסדר. אם המקרא רצה לומר מה שרצה לומר, הוא יודע למה הוא אומר את זה. מי שמתקשה לקרוא את זה – זה סימן שיש פגם באמונה שלו. מה ? צריך לחשוב כנוצרי כדי להאמין במקרא ? אתה לא יהודי ? אם אתה מפחד מהצלב – זה סימן שיש לך צלב כבר בלב שלך ! תפסתם מה שאני אומר ? טוב, מה ?

קהל : אני מכירה שיעור שניתן על המהר"ל, שכל הכיוון שלו שזה להוציא את הדברים ממשוטם.

מניטו : לא. הגמרא אומרת "זה אסור".⁴⁷ לא. להבין את המשמעות של קריאת הדברים לפי המשמעות השכלית זה לא להוציא ממשוטם. זה לא, זה לא המהר"ל. הגמרא אומרת :

45. ראו נפש החיים ד, כח, דברים ברוח דברי מניטו.

46. נשמע גם "פיסול". דקה 36:30:1

47. אולי כוונתו לסנהדרין צט ע"ב: "המגלה פנים בתורה", ופירושו של רש"י שם: "שכופר במה שכתוב בתורה".

"עברנו על כל הש"ס ולא מצאנו מקרא יוצא מידי פשוטו" (יבמות כד ע"א). ולמה הגמרא מתכוונת? לדרש. עברנו את כל הש"ס – וכל הש"ס זה רק דרש, כן? – ולא מצאנו בדרש מקרא יוצא מידי פשוטו. כשהמקרא אומר: "וידבר ה' אל משה" – הוא יודע למה הוא אומר את זה ככה, שזה היה גילוי דרך הדיבור. מי שלא מאמין בזה, יש פגם באמונה שלו. הוא מתקשה להאמין "באלוקים חיים"! הוא מאמין באידיאה פילוסופית של האל! והוא שומר מצוות. האם זה יהדות? לא לא, אני שואל: האם זה יהדות? אף על פי שהוא שומר מצוות. מכירים מה זה – צדוקיות.⁴⁸

קהל: למשל שמעתי שהוא "כפה עליהם הר כגיגית", שבמפורש נאמר שזה לא ממש.

מניטו: זהו, זה מה ששאל החבר פה. ולכן נקרא את זה בגמרא אם אתם רוצים. אני זוכר את המקור. וצריך להבין מה, מה כתוב. אבל זה התלמוד של הפרושים, זה לא התלמוד של הצדוקים! זאת אומרת, אולי נסיים עכשיו על המשפט הזה: שכחו שהיה גילוי, מכיוון ששכחו שהגילוי הסתיים. והם חושבים שהם חיים בעולם, באותו עולם שהיה בזמן הנבואה, והנבואה לא הייתה נבואה. זה גאווה. המקרא מסביר לנו: הנבואה הסתיימה! (דפיקה על השולחן) ואנחנו חיים בעולם שהנבואה הסתיימה. ולכן הם חושבים כאילו העולם שלהם זה אותו עולם שמדבר עליו המקרא. זה סימן שלא מאמינים בעולם המקרא! שכחו שהנבואה הייתה פעם, מכיוון ששכחו שזה הסתיים. תפסתם מה שאני רוצה להסביר? למדנו את זה בשיעור הקודם בצורה אחרת: מי שאומר – יש לי הרבה ניסיונות בזה בחינוך – מי שאומר: "אני לא מאמין", מה הוא רוצה לומר לאמיתו של דבר? הוא רוצה לומר: "אני לא נביא". אני יודע שאתה לא נביא! זה משהו אחר! (צחוק מהקהל) תפסתם? הוא מתקשה להבין את זה: "וידבר ה' אל משה" – רק נביא יכול לתפוס את זה! אז הוא לא מאמין בזה. מה זאת אומרת? 'אין לי ניסיון בזה'. ברור שאתה לא נביא. תודה לאל שאתה לא נביא... (צחוק). ואם לא כן, נביא אותך לבית חולים. זה גאווה! זה העניין של הספרים החיצוניים, זוכרים את זה? למדנו בשיעור הקודם.

(סוף הקלטה)

48. השו"ס סנהדרין ק ע"ב: "אף הקורא בספרים החיצוניים. תנא, בספרי צדוקים", ובפירוש רש"י שם "צדוקים – שכופרים באל חיי".